

DE OORLOG, 29 september 1914
 [ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27832]

[Dinsdag 29 September 1914]

Inhoudsopgave 29 september 1914

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27832]	1
DE OORLOG	2
Op het Westelijk oorlogstooneel.	2
De strijd in Noord-Frankrijk.	2
Gevechten bij Antwerpen.	3
Om en bij den strijd.	3
Nog een verhaal van Leuven.	3
Van het Oostelijk oorlogstooneel.	6
Russen en Duitschers.	6
De slag bij Lyck.	6
Uit het verre Oosten.	7
Duitschers en Japanners.	7
DUI TSCHLAND.	7
Een motie.	7
Een gevecht in de lucht.	7
ENGELAND.	7
De handelsvloten.	7
Engeland en Indië.	7
Voor de Belgische vluchtelingen.	7
OOSTENRIJK.	7
Lemberg.	7
FRANKRIJK.	8
De geïnterneerden.	8
NOORWEGEN.	8
Te veel neutraliteit?	8
AFRIKA.	8
Duitsch Kameroen.	8
In Duitsch Zuidwest-Afrika.	8
VEREENIGDE STATEN.	8
Biddag voor den vrede.	8
Nederland en de oorlog.	9
Voldoening vorderingen.	9
De Minerva.	9
Belgische geneesheeren in de Residentie.	9
Lossen s.s. "Tasmania".	10
Prijsgerechten in Rusland.	10
Werkverschaffing door den Toeristenbond.	10
Nederlandsche Ambulance te Brussel.	10
Weer terecht.	11
Uit de Duitse industrie.	11
Uit de Petroleumindustrie.	11
Buitrecht in Duitschland en Engeland.	11
Moratorium in Italië.	11
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27832]	11
DE OORLOG	11
De algemeene toestand.	11
Op het Westelijk oorlogstooneel.	12
De toestand.	12
De slag aan de Aisne.	12
Uit het Britsche hoofdkwartier.	12
De Duitschers in België.	13
Het leger van den kroonprins.	13
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	14
Russische berichten.	14
Uit het verre Oosten.	14
Een Japansche aanval.	14
ENGELAND.	14
Engeland verstoken van Duitse verfstoffen.	14
Een minister naar het front.	15
Engelsche officieren aan 't woord.	15

DUI TSCHLAND.	15
De "Vorwärts" verboden.	15
Een gevecht in een bosch.	15
Een betooging van handel en nijverheid.	16
Fransche gewonden in Duitschland.	17
Tegenspraak.	17
Een Duitsch verwijt.	17
De Hauptmann van Köpenick.	17
De twee gewonden.	17
BELGIË.	18
Burgemeester Max.	18
"Wilde treinen".	18
Een protest.	19
Berichten uit België.	19
FRANKRIJK.	19
Een oordeel van Maeterlinck.	19
De "Temps" weer te Parijs.	21
De belegering van Maubeuge.	21
Wollen ondergoed voor de troepen.	22
RUSLAND.	22
De bankiers te Petrograd.	22
Een Russisch leger van vijf millioen.	22
Waarom de Russische cadetten voor den oorlog waren.	22
SERVIË.	22
De toestand in Servië.	22
Serviërs en Albaneezen.	22
ITALIË.	23
De neutraliteit van Italië.	23
TURKIJE.	23
Dardanellen gesloten.	23
Neutraliteit.	23
VEREENIGDE STATEN.	23
Bommenwerpen uit vliegmaschinen.	23
ZUID-AFRIKA.	23
De deelneming van de Unie aan den oorlog.	23
Krijgsverrichtingen.	24
Van Dag tot Dag.	24
Neutraliteit.	24
Drie Belgische vluchtelingen.	25
Huisvesting vluchtelingen.	26
WETENSCHAP.	26
Een Zuidpool-reiziger op de "Hogue".	26
Laatste Berichten.	26
Boekerij te Leuven.	26
ENGELAND.	26
Engeland en Duitschlands handel.	26
Op Zee.	26
Gewapende handelsschepen.	26
Tandartsen bij het leger.	27
De Bollenteelt en de Oorlog.	28
BEURS EN NIJVERHEID.	28
Duitsche maatregelen ten aanzien der Brusselsche Banken.	28
Engeland en de Duitsche handelsschulden.	28
Turksche financiën.	28

5

EDITIE VAN 2 UUR. OCHTENBLAD.

DE OORLOG

10 **Om en bij den strijd. — Gevechten bij Antwerpen. — Uit Duitsch Afrika. — Een biddag.**

Op het Westelijk oorlogstooneel.

De strijd in Noord-Frankrijk.

15 PAKIJS, 28 Sept. (Reuter.) De algemeene toestand is ongewijzigd. Wij hebben op sommige punten, speciaal tusschen de Aisne en Argonne, opnieuw heftige aanvallen afgeslagen.

LONDEN, 28 Sept. (Reuter.) Het Persbureau meldt: In den afgelopen nacht deed de vijand een nog heviger aanval, echter zonder succes. In den toestand is geen wijziging gekomen. De Duitschers hebben geen terrein gewonnen, de Franschen zijn echter hier en daar vooruit gekomen.

Gevechten bij Antwerpen.

Onze correspondent te Antwerpen meldt: Hierbij eenige bijzonderheden over de laatste gevechten, die wel meer het karakter hadden van een veldslag, dan van gewone schermutselingen. In de omstreken van Mechelen behielden de Duitschers tot heden hunne stellingen, tusschen de dorpen Rijmenam, Humbeek en Elewijt; ten zuiden van deze positie, namelijk te Hofstade en Sempst, werden de Duitschers ietwat achteruit gedreven, door de aldaar sterk verschanste Belgen. Tusschen Dendermonde en Aalst werd Zaterdag heftig gestreden. De Duitse lijn strekte zich uit over 20 kilometer; de Belgische batterijen aan den oostkant opgesteld, hebben de Duitschers genoodzaakt haast alle dorpen, als Opwijck en Lebbeke te ontruimen. De Duitse patrouilles, welke zich nog te St. Gilles bij Dendermonde bevonden, werden verjaagd en leden gevoelige verliezen, onder het vuur van het Belgische geschut, langs de spoorlijn opgesteld. De Duitse achterhoede hield een tijdlang stand in de oude redoute te Dendermonde en poogde den aftocht naar Aalst te dekken. De redoute viel ten laatste eveneens in handen der Belgen en de Duitschers trokken af naar Aalst. Herhaaldelijk hebben Duitschers gepoogd de Schelde over te steken en Waasland binnen te trekken. Nabij Oordegem werden zij door de Belgen aangevallen. Na een strijd van ongeveer vier uren, hebben de Duitschers de poging opgegeven. Zaterdagmiddag hadden de Belgen verschillende stellingen in de omstreken van Aalst ingenomen, en men verwacht heden, Zondag, het bericht, dat zij Aalst hebben bezet. De Duitse verliezen schijnen zeer aanzienlijk. Aangaande de beschieting van Mechelen meldt het "Antwerpsch Handelsblad", dat een bom terecht kwam op 't station, waardoor de spoorlijn werd vernield. Een andere bom vernielde een woning, waarin waarschijnlijk de gekwetsten onder het puin werden bedolven. In dezelfde straat werd brand veroorzaakt. Vluchtelingen uit Muysen en Buggenhout, die hun vee poogden mee te nemen, worden door de Duitschers achterhaald en beroofd. Een zesjarig kind werd door bajonetsteken gekwetst. Vele gekwetste burgers kwamen te Antwerpen aan. De St. Romboutskerk werd tijdens de hoogmis door een bom getroffen. Terwijl de Mechelsche bevolking sinds een paar weken in de stad teruggekeerd en volop bezig was de schade, door de vorige bombardementen aangericht, te herstellen, zijn de Duitschers heden, Zondagmorgen, begonnen de oude Dylestad opnieuw te beschieten. De Mechelaars vluchtten opnieuw en scharen verschrikte en hopelooze menschen komen weer naar Antwerpen afgezakt. Het kanon buldert hevig in de richting van Hofstede. In den nacht van Zaterdag heeft een Zeppelin vier bommen gesmeten op Deynze bij Gent; eene bom is gevallen in een weide, een andere voor de poort van het klooster, de derde en vierde op het klooster zelf, waarop nochtans het Roode Kruisvaandel wapperde. Een grijsaard werd licht gekwetst. De stoffelijke schade is zeer groot.

Om en bij den strijd.

BRUSSEL, 25 Sept. Nog een verhaal van Leuven. Voor mij ligt het verhaal van een inwoner van Leuven, dat – ofschoon de geschiedenis van den brand van Leuven al wat oud is – toch wel de moeite waard lijkt om het over te vertellen. Ik zal het woordelijk vertalen, niet weglating van de namen van personen en straten die er in genoemd staan. Ik ben zeker dat niets van het verhaal gefantaseerd is. "Vrijdag 28 Augustus, om acht uur 's avonds, zaten wij aan tafel met den heer... en zijn gezin; wij hoorden een Duitschen officier binnenkomen, die in den loop van den dag bij ons ingekwartierd was en die gezegd had, dat hij vóór negen uur 's avonds zou komen. Wij hadden den heelen dag niets abnormaals gezien of gehoord dan kanonschoten, 's middags, in de richting van Tildonck, en om zeven uur was er alarm geblazen en hadden alle Duitschers hun kwartieren verlaten, naar men ons meedeelde om de gevechtlinie te gaan versterken. Om vijf minuten over achtten hoorden wij plotseling hevig geweervuur en 't ratelen van mitrailleurs, van den kant van het Stationsplein en den Boulevard De Tirlemont, – en een regen van kogels kwam over de tuinmuren, uit de richting van de Rue Marie Thérèse, terwijl tegelijkertijd de voorgevel van ons huis doorboord werd van kogels uit de richting van den Boulevard de Tirlemont. Wij lieten oogenblikkelijk onze vrouwen en kinderen naar den kelder gaan, om hen in veiligheid te brengen, en om te zien wat er gebeurde, gingen wij naar de eerste verdieping, – natuurlijk zonder ons te laten zien – daar wij dachten dat de Duitschers verrast en overvallen waren, – en wij hebben gezien dat zij, verdekt

opgesteld achter hun wagons, en anderen achter de boomen, – allen schoten, niet op tegenstanders, maar op de muren der huizen; en op de deuren en vensters. Aan alle kanten hoorde men de ruiten breken. Het vuren duurde tot negen uur, daarna werd het stil. Na een uur meenden wij, dat het nu wel afgelopen zou zijn en besloten wij naar bed te gaan. Maar tegen elf uur hoorden wij van verschillende kanten roepen, en dadelijk daarna begon 't geweervuur opnieuw, heviger dan eerst. En toen ik voorzichtig uit een venster probeerde te kijken, zag ik alle huizen aan den overkant van den spoorweg in brand staan, – één onmetelijke brandstapel. Op den boulevard tegenover ons huis zag ik Duitsche soldaten, die bezig waren den inhoud van een Roode Kruiswagen over den grond te verspreiden; waren zij bezig te zorgen voor de mise en scène? Ik zag hen ook loslopende paarden doodschieten, – den volgenden dag zagen wij er drie op den boulevard liggen. Toen ik achter ging kijken, in de richting van de stad, zag ik dat het vuur was aangestoken in de richting van de Grande Place en de Rue de la Station, en dat ook de huizen op het Stationsplein reeds begonnen te branden. Tegelijk hoorde ik van het Stationsplein kanonschoten, maar ik kon niet nagaan waar de projectielen terecht kwamen.

Uit vrees voor brand – wij hadden veel brandbare stoffen in huis, – namen wij de wijk in den tuin, en wij zijn daar gebleven tot het aanbreken van den dag, bescherming zoekend achter de boomen tegen de mitrailleurskogels. Wij waren ongeveer met ons dertigen, waarbij een oude dame van twee en tachtig jaar uit een huis in de Rue Marie Thérèse, die ik over den muur had weten te helpen. Ook was bij ons onze buurman, de heer... en zijn dienstbode, die ook over den muur waren geklommen. Zaterdagmiddag, tegen twee uur, merkten wij dat de Duitschers de deur van het huis van den heer ... hadden opengebroken en het huis in brand staken. Toen besloten wij te vluchten, van muur tot muur, van den eenen muur over den anderen zouden wij trachten weg te komen, om zoo het huis van den heer ... te bereiken, dat alleen stond en een uitgang had in de straat, zoodat wij daar een kans hadden om te vluchten. Nog enkele burens gingen met ons mee, zoodat wij met ons veertigen waren, vrouwen, kinderen en niet meer dan zes mannen. Nauwelijks waren wij in den tuin van den heer ... aangekomen, – de heer en mevrouw ... zaten nog op den muur, – of de Duitschers begonnen te schieten, wij werden achterhaald en kregen met geveld geweren bevel onze handen op te steken. Daardoor moesten wij alles wat wij nog hadden kunnen meenemen laten vallen en achterlaten, – wij voor ons moesten daar in den steek laten een handtasch met ons trouwboekje en een geschilderd houten doosje, "souvenir de Spa", waarin wij onze bijoux en enkele familiesouvenirs hadden geborgen en nog 400 francs in zilver. Onze juweelen schatten wij op minstens 5000 francs.

En tegelijk zagen wij dat ons huis in brand was gestoken; wij moesten het aanzien hoe daar verloren gingen de vruchten van een heel leven van werken en sparen, – en bovendien hadden wij nog het vooruitzicht gedood te zullen worden. Wij moesten door de gang gaan van een huis dat reeds geheel in brand stond en dan door de straten, steeds de handen in de hoogte en aangepord met geweerkolven. Zoo kwamen wij op het Stationsplein, waar wij gescheiden werden, de mannen en de vrouwen afzonderlijk. Ik werd gescheiden van mijn vrouw en mijn kind, die ik eerst zes dagen later weer te zien kreeg. Wij werden opgesteld in rijen van vijf, en ons werd meegedeeld, dat wij doodgeschoten zouden worden. Een uur ongeveer bleven wij daar. Toen werden wij in twee groepen verdeeld, – de eene bleef op het Stationsplein, de andere, waarbij ik was, werd door een Duitschen troep meegenomen. Ik zag verscheidenen van ons voorbijgaan, gebonden op automobielen en andere voertuigen. Wij gingen over Diest, langs het kanaal van Mechelen, tot Herenthals. Onderweg zag ik een groot aantal lijken van burgers, de meesten voorover met een bundel goed naast zich, – blijkbaar waren zij gevlucht en in den rug neergeschoten. Al die lichamen waren reeds opgezet als ballons. Op den weg naar Mechelen zag ik alle huizen in brand staan tot Herenthals toe – en ook zag ik het kapelletje dat opgericht is ter gedachtenis aan de doden van 1830, – ik kon 't in het Vlaamsch gestelde opschrift lezen: "God behoede ons voor oorlog en epidemie". Toen wij in Herenthals aankwamen, zag ik dat het heele dorp in brand stond en het lot van Leuven onderging. Onder de gevangenen waren heel wat zeer oude grijsaards, die bijna niet loopen konden, en ook was er een jongen van een jaar of twaalf, met zijn vader. Verder een aantal notabelen van de stad. Overall brandende huizen en boerderijen, – een afschuwelijk gezicht in den vallenden nacht. Wij liepen door tot tien uur 's avonds, en hielden halt in een kamp waar wij zouden slapen. Wij werden naar de meest modderige plek gebracht en moesten daar gaan liggen. Wij brachten den nacht door in een onophoudelijken stortregen en toen wij 's morgens tegen vier uur moesten opstaan zagen wij dat wij in een bed van modder lagen. Ik zag op eenige gezichten sporen van verstandsverbijstering, en inderdaad zijn dien dag twee gevangenen krankzinnig geworden. Den 29 Augustus, 's morgens half vijf, gingen wij weer op weg voor de Duitsche troepen uit, als kanonnenvleesch. Wij gaan in

150 de richting Tildonok, en overall onderweg slaan de Duitschers de deuren in om de huizen te doorzoeken. De mannelijke bevolking is gevlucht, alleen de vrouwen zijn gebleven. De mannen die wij onderweg tegenkomen, worden gevangen genomen en gaan met ons mee.

155 Op den drempel van een verbrand huis zag ik het lijk van een man in zijn hemdsmouwen, voorover op den grond. Naast hem een gedood varken. Verderop een ander verbrand huis, met twee lijken: de man en de vrouw, totaal verbrand, - de vrouw ligt op zij, de buik gaapt open zoodat de ingewanden eruit komen; de linkerarm houdt zij voor de oogen als om 't afschuwelijke niet te hoeven zien. Haar gelaat heeft een uitdrukking van onbeschrijflijken angst en pijn; dat gelaat was verschrikkelijk om te zien; - die menschen moeten levend verbrand zijn. Aangekomen op het kerkhof van Rotselaer zag ik daar een tiental Duitschers bezig met het graven van lange kuilen. Ons wordt meegedeeld dat die kuilen voor ons bestemd zijn, want wij zullen gefusilleerd worden. Vlak bij staat een peleton Duitschers die hun geweren laden. Wij worden in de kerk gebracht om onze laatste gebeden te doen. Buiten hoor ik een aantal gewerschoten, en men vertelt ons, dat men reeds begonnen is de gevangenen dood te schieten. Bij het binnenkomen in de kerk zag ik een oude priester voor het altaar, uitziende naar den ingang van de kerk, de armen naar ons opgeheven in een houding van opperste zegening. Ik verneem dat het de oude pastoor van Herenthals is. Alle inwoners van Rotselaer zijn reeds in de kerk, vele vrouwen zien wij er, en zelfs heel kleine kinderen. Wij krijgen daar een kroes water, het eerste sedert vier-en-twintig uur, en dat is alles.

160 Na een uur komt een Duitse officier ons zeggen dat hij ons overgeeft aan een anderen commandant en dat hij niets meer met ons te maken heeft. Die mededeeling lijkt mij niet erg geruststellend, en van een van mijn lotgenooten leen ik een potlood waarmede ik op den achterkant van mijn geboortebewijs een laatsten groet aan de mijnen schrijf. Een medelijdende ziel neemt op zich dat briefje over te brengen indien ik gedood word.

175 Wij verlaten de kerk en gaan weer op weg in de richting van Aerschot, waar nog twee groote troepen gevangenen bij de onzen gevoegd worden, zoodat er nu tezamen ongeveer tweeduizend zijn waarbij tweehonderd vrouwen en kinderen. Met ons allen gaan wij weer terug naar Leuven, waar wij binnenkomen langs het kanaal, den Mechelschen weg en de Place St. Marguerite, waar nog het laatste huis brandt op den hoek van de Rue de Diest. De weg is moeilijk door de groote hitte, en de muren der verbrande huizen dreigen op ons neer te storten. Maar wij komen er toch door en worden opgesteld op de Grande Place. Daar wordt ons meegedeeld dat wij als gijzelaars dienen, - men heeft van de stad een oorlogscontributie geëisoht en wanneer die binnen een kwartier niet betaald is, worden wij gedood. Wij blijven daar een uur, en dan gaan wij door de Rue de la Station, door de ruïnes en puinhoopen, naar het station, waar wij tot, den nacht blijven staan om dan in een veetrein gestopt te worden, vijf en veertig personen per wagon, en zoo brengen wij den nacht door in het station van Leuven. Den ochtend van den dertigsten Augustus hebben wij nog niets te eten gehad, - ik heb een stukje brood gekregen, maar weet niet waar 't vandaan gekomen is. Eindelijk vertrekt de trein in de richting Luik. Wij zullen naar Keulen gebracht worden. De omstreken van Luik en Verviers zijn rustig, ik zie de boeren werken op het land. 's Nachts komen wij in Leuven aan, waar wij worden ondergebracht in een American Park. De Duitschers, die ons zien aankomen, vragen wie wij zijn, en onze begeleiders antwoorden: dat zijn die van Leuven. Het schijnt dat er veel over ons is gepraat, want wij worden met steenen gegooid en gedreigd. Ik vraag mij nog af wat wij dien menschen toch misdaan mogen hebben.

190 1 September worden wij ondergebracht in de tent van de Roue [Rue?] joyeuse; het lijkt wel alsof wij hier tentoongesteld worden, want tal van menschen komen naar ons kijken, en 't regent scheldwoorden. Wij krijgen een (zwart) brood van 2½ KG. voor tien personen en ons wordt meegedeeld, dat wij voortaan onderworpen zijn aan dezelfde behandeling als de Duitse soldaten. In den loop van den dag gaan wij weer op weg naar het station waar wij in een anderen trein geladen worden. Ik vergat nog te zeggen, dat dien nacht in Keulen de Duitschers ons vertelden, dat wij te talrijk waren am gefusilleerd te worden, en dat zij ons dus zouden laten stikken. Dat spelletje had twee nieuwe gevallen van krankzinnigheid ten gevolge. Wij zijn teruggegaan over Aken, Dolhain, Verviers, - waar ik een bord zag met "De eerste stad van Nieuw-Duitschland." Daar heeft een van ons zich tusschen twee wagons laten vallen en is gedood, heel zeker een geval van zelfmoord. Wij deden meer dan vijf-en-twintig uur over den weg naar Brussel, waar wij eindelijk blijven staan aan de Gare du Nord.

210 3 September. Vanmorgen is er brooduitdeeling geweest door de politie van St. Josse. De agenten zeggen, dat wij in vrijheid gesteld zullen worden. Om kwart voor eenen 's middags komt een officier ons meedeelen dat wij terug gaan naar Duitsohland en geïnterneerd zullen worden in een fort. Wij gaan op weg maar stoppen in Schaerbeek,

215 waar wij moeten uitstappen en te voet verder gaan naar Vilvoorde. Ik heb er genoeg
van. Tot elken prijs wil ik zien weg te komen! 't Is mij gelukt achter te blijven en
ik heb de vlucht genomen. Denzelfden avond heb ik Brussel kunnen bereiken en ik heb
het geluk gehad mijn vrouw en mijn kind gezond en wol weer te zien, na een scheiding
van zes dagen, waarin ik gedacht had dat ik hen nooit zou terugzien.

220

Van het Oostelijk oorlogstooneel.

Russen en Duitschers.

225 De Russische legatie te 's-Hage heeft officieele bevestiging ontvangen van de
telegrafische berichten der Persagentschappen nopens den terugtocht der Duitse
strijdmachten, die opgerukt waren in de richting van Grodno, na een reeks van
gevechten bij Droeskeniki, die in hun nadeel waren uitgevallen; eveneens van de
achtereenvolgende vorderingen van het Russische leger in Galicië, hetwelk de vesting
Przemysl volkomen insluit en op Hongaarsch gebied is doorgedrongen, na zich meester
te hebben gemaakt van den Uszok-pas in de Karpathen.

230

De slag bij Lyck.

Het welvarende Oost-Pruisische stadje Lyck, aan meren en een rivier van denzelfden
naam gelegen, is het gevaar van door de Russen vernield te worden in de jongste
gevechten in Oost-Pruisen, ontgaan door het kranig optreden van de Duitse Landweer.
235 De correspondent van de "Voss. Zeitung" deelt daaromtrent het volgende mede: Toen de
beslissing op de gevechtlinie Allenburg-Gerdauen-Angerburg gevallen was en de groote
ombuiging van het Duitse leger naar rechts volgde, om de terugtochtlinie der Russen
in den flank te vallen, kreeg de divisie Von der Goltz de opdracht, een inval der
Russen over de smalle landstrooken tusschen de meren bij Lyck te voorkomen. De Russen
240 rukten van Neuendorf op en tracht[t]en van uit de bosschen een aanval op de landtong
te doen. Bij hevigen regen begon in den namiddag de aanval. De Duitse troepen
wisten zich gedurende den nacht te verschansen, konden ten slotte echter de
loopgraven toch niet in gebruik nemen, wijl ze vol water stonden. Vanaf des morgens
half vijf begonnen de Duitse kanonnen met zulk gevolg te schieten, dat de rand van
245 het Neudorferbosch op sommige plaatsen als ware het neergemaaid op den grond ligt.
Desniettemin kwamen afdeelingen van het derde Siberische legerkorps onder bescherming
van den nevel tot op 200 meter voor de Duitse stellingen. Intusschen had Von der
Goltz, die een Russische omtrekkende beweging van Bartessen uit voorzag, aan de
tweede brigade de dekking opgedragen van de westelijke landtong. Deze brigade werd
250 echter door een Russischen aanval noordoostelijk van Lyck vastgehouden, waarop
generaal Von der Goltz eene reserve van nog zeven kompagniën naar Bartessen
dirigeerde en naar Loetzen liet telefoneeren, om vandaar alle beschikbare troepen
onmiddellijk per spoor naar Schwedlisken te zenden ter dekking van zijn
rechtervleugel.

255 Nog in den loop van dit gesprek werd de telefoongeleiding door de Russen afgesneden,
zoodat men in den beginne niet weten kon of de order goed begrepen was. De zooeven
vermelde zeven kompagniën kwamen in den beginne goed vooruit tusschen de Sanowo en de
Lyckermeren, toen ze echter begonnen zich uit het bosch te ontplooien, kregen de
260 voorste linies van onzichtbaar opgestelde machinegeweren zulk een vernietigend vuur
te doorstaan, dat aan een verder voortrukken niet te denken viel. Zoodoende was dus
Lyck in het zuiden, noordoosten en westen door een overmachtigen vijand omsingeld. De
inwoners vermoedden niet in het minste het gevaar, waarin ze zich bevinden. Terwijl
de generale staf op den vleugel aan het strand stond en de Russische granaten aan
haar voeten in het meer neerploften, wandelde daarachter een argeloos en talrijk
265 publiek heen en weer, dat uit de quasi vroolijke gezichten der officieren meende te
mogen opmaken, dat de zaak er schitterend voorstond. De aanval werd toch nog tot den
namiddag van den tweeden dag in het westen opgehouden, dan zij vooral het prachtige
schieten der landweerartillerie. Eindelijk om drie uur in den namiddag begon een
locomotief te rangeeren. Loetzen had dus de opdracht toch begrepen! De commandant had
270 van de bezetting bijeengebracht wat maar ging en nu rolden de treinen aan en uit de
wagons ging het met den looppas direct in het gevecht. Tot één uur 's nachts kwamen
de troepen aan, den geheelen nacht werd er door de Duitschers gegraven en verschanst
en toen nu de dag aanbrak en de aanvoeders door hunne verrekijkers rondkeken in
afwachting van den nieuwen aanval, was er geen Rus meer te zien. In regen en mist
275 waren zij in galop en met den looppas gevlucht en over de grens teruggetrokken. Het
fluiten der locomotieven, de herinnering aan Tannenberg en het juiste schieten van de
landweperlui hadden hun de lust tot attaqueeren doen vergaan.

Uit het verre Oosten.

280 **Duitschers en Japanners.**

TOKIO, 28 Sept. (Reuter.) De Japanners hebben Zondag de Duitschers aangevallen op vijf mijl afstands van Tsingtau. Drie Duitse schepen hebben de Japanschen rechtervleugel beschoten, totdat aeroplanes een diversie bewerkstelligden.

285 **DUITSCHLAND.**

Een motie.

BERLIJN, 28 Sept. (W. B.) In de heden gehouden gemeenschappelijke vergadering van den Duitschen Handelsdag, den Duitschen Landbouwwaad, het oorlogscomit  uit de Duitse Industrie, en den Duitschen handwerks- en ambachtskamerdag werd een motie aangenomen, 290 waarin dank wordt gebracht aan leger en vloot, en verklaard, dat Duitschland tot alle offers bereid is en besloten vol te houden, totdat een resultaat zal verkregen zijn, dat met de ongehoorde offers van den strijd in overeenstemming is en een herhaling er van onmogelijk maakt. Dan worden vaste grondslagen verkregen voor den nieuwen bloei, de nieuwe macht en de nieuwe welvaart van het Duitse Rijk. Een telegram werd 295 opgesteld en verzonden aan den Keizer, waarin deze motie ter kennis van Z. M. werd gebracht.

Een gevecht in de lucht.

De Duitse aviateurs hebben op hun verkenningsstochten reeds verschillende malen 300 gevechten geleverd tegen vijandelijke vliegers. Zulk een gevecht wordt in een veldpostbrief aldus beschreven: "Nu ben ik weer hersteld en naar het front teruggekeerd. Met trots kan ik je mededeelen, dat ik na een succesvollen tocht het "IJzeren Kruis" heb gekregen. Ik wil je in het kort van deze vlucht vertellen. Wij waren voor een verkenningsstocht opgestegen en bevonden ons juist boven N., toen wij 305 door drie Fransche vliegers aangevallen werden. Onstoestel werd heftig onder vuur genomen, want niet alleen de vijandelijke vliegers, doch ook de vestingartillerie van N. beschoot ons. Mijn verkenner, een kapitein, werd gedood. Wij bevonden ons op een hoogte van 2200 M. Plotseling zag ik, dat mijn benzinereservoir lekte; twee schoten hadden het doorboord en een ander schot had een buis doen scheuren. Op dit oogenblik 310 weigerde ook de motor en ik was gedwongen, een noodlanding te doen. Tot mijn verbazing sloeg de motor op een hoogte van 1400 M. plotseling aan, en het gelukte mij de legerplaats te bereiken. Een mijner vervolgens had ik door een welgemikt schot geraakt. De onderscheiding werd mij door den kroonprins van... overhandigd."

315 **ENGELAND.**

De handelsvloten.

LONDEN, 28 Sept. (Reuter.) Officieel wordt medegedeeld, dat tot op 23 Sept. het 320 aantal der vastgehouden of in beslag genomen Duitse schepen 387 bedroeg, met een gezamenlijke tonnenmaat van 1,140,000 tegen 86 Engelsche schepen, samen metend 229,000 tonnen, waaronder begrepen zijn de 74 schepen, in Duitse havens vastgehouden, toen de oorlog verklaard werd. Terwijl de Engelsche schepen nog steeds dienst blijven doen, bevindt zich geen enkel Duitse schip meer in volle zee.

Engeland en Indië.

325 LONDEN, 28 Sept. (Reuter.) De onderkoning van Indië heeft het aanbod van den Nizam van Hyderabad om 400,000   te storten als bijdrage in de kosten voor de Indische troepen, die dienst doen in Europa, aangenomen.

Voor de Belgische vluchtelingen.

330 LONDEN, 28 Sept. (Reuter.) Uit Canada wordt bericht, dat de eerste 10,000   voor de Belgische vluchtelingen gestort zijn.

OOSTENRIJK.

Lemberg.

335 Het te Krakau verschijnende blad "Nowa Reforma" bevat een beschrijving van den toestand in de door de Russen bezette hoofdstad van Galicië, van de hand van een hoogleeraar, wien het gelukt is uit de krijgsgevangenschap der Russen te ontkomen. Aan die beschrijving ontleenen wij het volgende: Reeds voor de Russen Lemberg 340 binnentrokken, hadden velen de stad verlaten, zoodat het aantal inwoners van 200,000 thans tot op de helft geslonken is. Eenige wijken zijn bijna geheel verlaten. Alleen in de arme buurten heerscht nog wat leven en beweging. De handel staat totaal stil, alleen de winkels, waar levensmiddelen verkocht worden, zijn open. Ook de koffiehuisen, op  en enkel na, hebben hunne deuren gesloten. Van Russische soldaten bemerkt men overdag niet veel, 's nachts echter wordt voortdurend gepatrouilleerd.

345 Eenige soldaten, die een poging tot plundering hadden gedaan, werden door de
Russische overheid gearresteerd en zouden gefusilleerd worden. Of het echter zoo ver
gekomen is weet niemand. Behalve het eenige jaren geleden nieuw gebouwde
hoofdstation, dat door de Russen in brand werd gestoken, zijn in de stad geen
verwoestingen aangericht.

350

FRANKRIJK.

De geïnterneerden.

De Fransche legatie heeft het volgende telegram ontvangen: "De ambassadeur der
Vereenigde Staten te Parijs en de gevolmachtigde gezant der Vereenigde Staten, die te
355 Bordeaux is gedelegeerd, hebben de kampen van Fiers (Ome) en van Blaye (Gironde)
waarin in groepen, onderscheidenlijk de Duitsche geïnterneerden, gevangenen of
gewonden zijn ondergebracht, bezocht. De beide vertegenwoordigers van de Vereenigde
Staten verklaren, dat de organisatie daar volmaakt is en dat de belanghebbenden zeer
360 voldaan zijn over de behandeling en de zorgen waarmede zij omringd worden. Het Wolff-
bureau heeft aan den correspondent te Bordeaux van de "Corrière d'Italia" de bewering
toegeschreven, dat 2000 Duitsche gewonden te Bordeaux onvoldoende verzorgd zouden
worden. Deze correspondent verklaart openlijk, dat deze tenlastelegging lasterlijk is
en dat hij nooit aan zijn blad het schrijf, waarop het Duitsche persagentschap doelt,
365 heeft doen toekomen. Talrijke inlichtingen over de wijze waarop de Duitschers een
zeker aantal hunner krijgsgevangenen, inzonderheid de Engelsche, vóór hun
interneering behandelen, geven bewijzen van de Duitsche onmenschlievendheid: Zoo is
in de laatste dagen de houding der Duitsche autoriteiten zóó schandalig geweest in
het station te Verviers (België), dat de dames van het Roode Kruis op de meest
krachtige wijze maar zonder succes daartegen geprotesteerd hebben."
370 (w.g.) Delcassé, Minister van Buitenlandsche Zaken.

NOORWEGEN.

Te veel neutraliteit?

Het gaat Noorwegen al net als ons, het kan het niemand naar den zin maken;
375 "Morgenbladet" deelt een brief mee, dien het blad ontving van een koopman, die veel
zaken met Engeland doet. De Engelsche fabrikanten schreven den koopman in
Christiania, dat de houding van Zweden en Noorwegen in dezen oorlog in Engeland
ernstig wantrouwen wekt. En het blad voegt daaraan toe: "Soortgelijke brieven krijgen
onze handelshuizen van Engelsche en van Duitsche zijde. Men verlangt van ons
380 neutraliteit, maar als wij dan met de grootste zorg neutraal zijn, ons van oordeelen
onthouden, en de berichten van beide zijden opnemen, dan zeggen beide mogendheden:
"Zoudt gij als 't u belieft niet wat minder neutraal willen wezen?" Maar dat gaat nu
eenmaal niet. Want neutraal is... neutraal!

AFRIKA.

Duitsch Kameroen.

LONDEN, 28 Sept. (Reuter.) Het Persbureau bericht, dat Duala, hoofdstad van Duitsch
Kameroen en Bonaberi zich onvoorwaardelijk hebben overgegeven aan een Engelsch-
Fransche strijdmacht onder bevel van een Engelsch generaal.
390

In Duitsch Zuidwest-Afrika.

LÜDERITZBAAI, 28 Sept. (Reuter.) Bij Lüderitzbaai heeft een hevig gevecht plaats
gehad tusschen Engelschen en Duitschers. De vijand, die plotseling werd overvallen,
verloor vijf man aan dooden en twee aan gekwetsten. Aan Engelsche zijde sneuvelden
395 drie man en werden er vier gewond.

VEREENIGDE STATEN.

Biddag voor den vrede.

President Wilson heeft bepaald, dat het Amerikaansche volk zich op 4 Oct. zal
400 vereenigen in een gebed voor den terugkeer van de vrede onder de volkeren der aarde.
In zijn desbetreffenden oproep zegt hij o.a.: "Nu groote volken naar de wapens hebben
gegrepen en millioenen in den oorlog tegenover elkander staan, bepaal ik, Woodrow
Wilson, president der Vereenigde Staten van Amerika, bij deze, dat Zondag de 4de
October een dag van gebed en verontmoediging zal zijn en verzoek ik alle godvruchtige
405 personen zich op dien dag te begeven naar hunne bedehuizen en den almachtigen God te
smeeken, dat Hij in Zijn genade de zaken moge schikken, die menschen niet beheerschen
noch veranderen kunnen, dat Hij zich erbarme over de naties, die in doodelijken
strijd met elkander zijn en in Zijn genade en goedheid een weg moge aanwijzen, waar
mensen dien niet zien, dat Hij Zijnen kinderen den heilzamen vrede weder deelachtig
410 doe worden en de eendracht onder de volken en menschen weder herstelle, zonder welke

er noch geluk, noch ware vriendschap, noch vruchtdragende arbeid bestaat, en dat Hij ons onze zonde, onze onbekendheid met Zijn heiligen wil, onze eigenzinnigheid en onze vele dwalingen vergeve moge, die Hij ons langs de paden van gehoorzaamheid tot verlichting moge leiden en tot gedachten en besluiten, die ons rein en wijs maken."

415

Nederland en de oorlog.

Voldoening vorderingen.

De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft de volgende aanschrijving tot Gedeputeerde Staten der provincies gericht: De Coöperatieve Vereeniging "Centraal Beheer" te Amsterdam, heeft onder mijne aandacht gebracht, dat het voor vele fabrikanten en handelaren, die leveranties aan Staat, provincie en gemeente doen, in dezen tijd van zooveel belang zoude zijn, indien zij de hun verschuldigde gelden zoo spoedig mogelijk uitbetaald krijgen. Het zou voor velen een uitkomst zijn als de publiekrechtelijke lichamen nu niet tot 1915 wachtten met het verschuldigde over 1914 ter beschikking te stellen, doch zich bereid verklaarden terstond het verschuldigde voor het reeds geleverde te betalen. De overheid zou met zulk een maatregel een uitnemend voorbeeld geven en bovendien velen helpen. Naar aanleiding hiervan heb ik de eer Uw college te verzoeken, de vorderingen ten laste Uwer provincie thans zoo spoedig mogelijk te voldoen. Het zal mij aangenaam zijn, dat door U de aandacht van de besturen der gemeenten in Uwe provincie er op wordt gevestigd, dat een spoedige voldoening der vorderingen ten laste van de gemeentebegrotingen en van de begrotingen der gemeentelijke bedrijven mij thans zeer gewenscht voorkomt.

430

De Minerva.

De correspondent te Konstantinopel van de "N". R. Ct." schrijft van 13 September: Inzake de gewelddadige berooving van het stoomschip Minerva van de Kon. Ned. Stoomboot-maatschappij in de haven van Konstantinopel door de militaire overheid, (waarover tot nog toe hier te lande niets was ruchtbaar geworden), valt te melden, dat de Porte tot nu toe op het scherpe protest dienaangaande van ons gezantschap geantwoord heeft door een mondelinge betuiging van leedwezen van den adlatus (moestesjar) van den groot-vizier, met verzekering dat iets dergelijks niet weder zal voorkomen. Tegelijkertijd is de militaire intendance met de agenten van de reederij (K. N. S. M.) in onderhandeling getreden over de som, door het departement van oorlog voor de weggehaalde lading te betalen, welk bedrag men bereid zou wezen dadelijk in geld (dus niet in bons of met voorloopig niet in te lossen cheques) te voldoen. De Turksche militaire overheid wil daarvoor alleen maar met de reederij onderhandelen, en niet met de verschepers van de lading of met hen voor wie ze bestemd was. Met dezen moet - volgens hare opvatting - de reederij zich maar verstaan. De Minerva wordt dezer dagen uit Odessa hier terugverwacht. (Sedert is bericht ontvangen, dat de Minerva, 8 Sept. van Odessa vertrokken, 10 September uit Konstantinopel de reis naar Amsterdam heeft voortgezet.) Wij vernemen omtrent het bovenstaande nader het volgende: Ruim een maand geleden werd de "Minerva" bij Konstantinopel tot tweemaal toe geënterd door Turksche militairen. Ofschoon de ruimen officieel verzegeld waren, werd een deel der lading, voor havens aan de Zwarte Zee bestemd (voornamelijk voedingsartikelen), in beslag genomen, waarschijnlijk echter met de bedoeling om ervoor te betalen.

440

445

450

455

Belgische geneesheeren in de Residentie.

Uit Den Haag wordt ons gemeld: Hier ter stede zijn aangekomen een tweetal officieren van gezondheid van het Belgische leger, de heeren dr. Lucien van Hoof en dr. Armand Wathelet. Eerstgenoemde was vóór het uitbreken van den oorlog le assistent voor de pathologische anatomie aan het "Institut Bactereologique" te Leuven; de andere was geneesheer aan het "Hopitale Maritime" te Brussel. Zij hadden zich als tijdelijk officier van gezondheid bij het Belgische leger verbonden en waren werkzaam te Namen, toen De Duitschers deze vesting veroverden. Van Namen werden zij met de Fransche officieren van gezondheid, die onlangs hier waren, en een aantal Belgische collega's naar Luik gezonden, waar zij door de Duitschers werden opgehouden. Zij wisten echter Luik te verlaten en werden door boeren voortgeholpen. In Maastricht verschaften de consul hun een reisgelegenheid naar Den Haag. Zij maakten hier hun opwachting bij den Belgischen gezant. Hoogst dankbaar waren zij over de vriendelijke wijze waarop zij in ons land waren ontvangen. Een Haagsche familie had hen Zondag ten middagmaal genoodigd, en zij brachten daar ook den avond door. Zij verklaarden overtuigd te zijn van de onjuistheid van het bericht, dat Duitschland de Nederlandsche neutraliteit had geschonden, en verklaarden, dat hun reeds in België was gebleken dat van de beweerde neutraliteitsschennis niets waar was. Luik hadden zij één voor één verlaten en zich later weer bij elkander gevoegd. Na hun avontuurlijke en lange reis hierheen voelden

460

465

470

475

zij zich onvermoeid. Heden vertrekken zij naar Antwerpen, om zich ter beschikking van het Belgische legerbestuur te stellen.

480 **Lossen s.s. "Tasmania".**

De consul-generaal der Nederlanden te Antwerpen heeft de volgende circulaire tot de Nederlandsche belanghebbenden by de lading van het s.s "Tasmania" gericht: "De consul-generaal der Nederlanden te Antwerpen heeft de eer belanghebbenden bij het s.s "Taamania" te verwittigen, dat van af 22 September met de lossing dezer lading zal
485 worden aangevangen (Bassinkaai no. 75). Volgbriefjes zullen verkrijgbaar zijn bij de commissie der met beslag genomen schepen en goederen, Korte Nieuwstraat 35 - 2de bureel - tegen betaling van kosten en eventueele vracht en overlegging van deugdelijke bewijzen van eigendom. Nogmaals wordt er op gewezen, dat bij gebreke van inlevering van het volledig stel cognossemerten een borgtocht zal moeten gesteld
490 worden door een Belgische bankinstelling, zoo niet, zullen de goederen voorloopig hier opgeslagen worden. Voor zoover de ladingen van genoemd schip Nederlandsch eigendom uitmaken, zijn zij, zoowel als die der andere Duitsche schepen, van beslag onttrokken. Na lossing zal na overleg met de commissie van opeischbare goederen beslist worden, welke goederen vrijelijk zullen mogen worden uitgevoerd, voorloopig
495 opeischbaar blijven dan wel door de Belgische Regeering worden overgenomen. In antwoord op vele tot hem gerichte vragen deelt de consul-generaal voornoemd mede, dat belanghebbenden bij de overige Duitsche schepen te gelegener tijd van de lossing in kennis zullen gesteld worden." ("St. Ct.")

500 **Prijsgerechten in Rusland.**

De Minister van Buitenlandsche Zaken vestigt er de aandacht van belanghebbenden op dat blijkens een van Hr. Ms. gezant te Petrograd ontvangen mededeeling, de prijsgerechten te Cronstadt, Sebastopol en Vladivostok hunne werkzaamheden hebben aangevangen. Hr. Ms. gezant beveelt aan als advocaten, om ten behoeve van
505 Nederlandsche belanghebbenden in een geding voor deze prijsgerechten op te treden, de heeren B. Bart, te Petrograd, Mochowaja 16, en M. J. Scheftel, te Petrograd, Quai Amirauté 6. Aan genoemde heeren kan rechtstreeks door belanghebbenden in de Fransche of Duitsche taal worden geschreven. ("St. Ct.")

510 **Werkverschaffing door den Toeristenbond.**

Naar wij vernomen is onze Toeristenbond voor Nederland (A. N. W. B.) niet achtergebleven bij het verleenen van daadwerkelijken steun in deze dreigende tijden van werkloosheid. En dezen steun vereenigend met zijn bekende werkzaamheid, heeft de Toeristenbond een aanvang laten maken met de uitvoering van een aantal plannen, welke
515 reeds vóór de oorlogs-crisis in voorbereiding waren, n.l. het aanleggen van een aantal wielerspaden in het Gooi. Zoo is op het oogenblik, dank zij een Bondssubsidie en met zijn technische voorlichting, en dank zij niet het minst de medewerking der verschillende Gooische gemeentebesturen, in bewerking het aanleggen van verharde wielerspaden, uitgaande van Baarn, over Groeneveld, langs de bosschen van Taets van
520 Amerongen, over de mooie hei, tusschen Hilversum, Baarn en Laren, ten noorden van het Kleine Waschmeer, naar Laren, met vertakkingen naar Hilversum. Eveneens zijn reeds uitgezet gelijksoortige fietspaden over den Larenschen Berg naar Bussum, ook naar Huizen. Aldus een nuttige arbeid, waardoor aan vele handen werk wordt verschaft, terwijl onze toeristen er later volop genoeg van zullen beleven.

525 **Nederlandsche Ambulance te Brussel.**

Door het Centraal Comité in Nederland voor de Nederlandsche ambulances opgericht door de Nederlandsche Kolonie te Brussel zijn sinds de vorige opgave belangrijke giften ontvangen, waaronder van jhr. F. G. alhier f2000 en van jhr. Van W., Hr. Ms. gezant
530 te Brussel (tijdelijk te Antwerpen) f250. Daardoor is het totaal der bijdragen gestegen tot ruim f4600 grootendeels reeds naar Brussel overgemaakt. Wegens de in verhouding tot de ingekomen bedragen hoge kosten van dagelijksche huishouding voornamelijk de voeding, aangezien de meeste werkkrachten belangloos gepresteerd worden, kan nog steeds niet worden overgegaan tot het in gebruik stellen van het
535 volle aantal der 110 gereedgemaakte bedden. Intusschen verricht de Nederlandsche Kolonie, staande onder leiding van de voorzitters van de zeven belangrijkste Nederlandsche Vereenigingen te Brussel goed werk. Geen enkele andere natie die aldaar door eene ambulance vertegenwoordigd is. Het ware te betreuren indien wegens onvoldoend toevloeiën van hoog noodige geldmiddelen tot inkrimping zou moeten worden
540 overgegaan.

Weer terecht.

Dr. Nagant, priester en leeraar te Rolduc, die sedert de verwoesting van Leuven
545 vermist werd, is teruggekeerd. Hij was als krijgsgevangene naar Munster gebracht.

Uit de Deutsche industrie.

Na de herstelling van het goederenverkeer en gedeeltelijk ook van het verkeer ter zee
550 is over het algemeen eene verbetering van den handelstoestand ingetreden. Niet alleen
de bedrijven, die voor het leger en de marine werken, maar ook in andere branches, in
het bijzonder het bouwvak, heerscht meer bedrijvigheid.

Uit de Petroleumindustrie.

Het vooruitzicht, dat het wetsontwerp, ingediend bij het Argentijnsche Congres op 16
555 Juli en waarin wordt voorgesteld de petroleumterreinen in Comodoro Rivadavia aan
particuliere maatschappijen te verpachten, spoedig tot wet zal worden verklaard,
wordt gunstig genoemd.

Buitrecht in Duitschland en Engeland.

Volgens te Londen ontvangen berichten heeft de Deutsche regeering Engelsche goederen
560 in vastgehouden Engelsche en Deutsche schepen tot oorlogsbuit verklaard en ten bate
van de Deutsche schatkist doen verkoopen. De *Times* geeft in verband hiermede in
overweging thans insgelijks te handelen ten aanzien van Deutsche goederen, die in
Engelsche havens zijn vastgehouden. Tot nu toe heeft de Engelsche regeering alleen
565 goederen aan boord van opgebrachte schepen tot oorlogsbuit verklaard. Goederen in
vastgelegde schepen zijn ten behoeve der eigenaars opgeslagen, maar thans zal het
overweging verdienen ze eveneens tot oorlogsbuit te verklaren en de opbrengst aan te
wenden tot uitkeering van schadevergoeding aan Engelsche onderdanen, die door den
verkoop van Engelsche goederen in Duitschland schade hebben geleden. Met dit doel zou
570 een handels clearing house opgericht kunnen worden. Het blad deelt mede, dat de
Engelsche minister van financiën maatregelen overweegt om de belanghebbenden te
gemoet te komen, en wel naar het schijnt op bovenbedoelde wijze.

Moratorium in Italië.

Het moratorium in Italië is tot einde November verlengd.

Scheepvaart.

De ijzeruitvoer van Noord-Zweden, die in de laatste dagen over Lulea weder begonnen
580 is, moet thans ophouden, daar Engeland ijzererts tot contrabande heeft verklaard. De
vertrokken ijzerertsschepen moesten terugkeeren.

DE OORLOG, 29 september 1914
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27832]
[Dinsdag 29 September 1914]

585 **EDITIE VAN 4 UUR. OCHTENBLAD. Eerste Blad. Dit nummer bestaat uit twee bladen.**

DE OORLOG

**De algemeene toestand. — De slag aan De Aisne. — Russische berichten over het
590 Oostelijk oorlogstooneel. — Brieven en berichten uit de oorlogvoerende landen.**

De algemeene toestand.

Wat van het westelijk oorlogstooneel wordt gemeld, is niet veel bijzonders. De strijd
duurt voort. Hier werden aanvallen afgeslagen, daar iets vooruitgerukt. De slag bij
595 Moekden duurde veertien dagen, voordat de Russen begonnen te wijken en de vervolging,
— feitelijk een voortzetting van den strijd, zoo langzaam was de terugtocht, — duurde
nog een week. De slag aan de Aisne heeft nog niet zoolang geduurd. Maar er is aan
geen der beide zijden nog enig blijk van vermoeidheid waar te nemen, en geen der
partijen schijnt aan terugwijken te denken. Zoodat het allen schijn heeft, dat de
600 slag aan De Aisne dien van Moekden nog zal overtreffen in duur. Feitelijk is het geen
gevecht meer, maar een belegering. Onder eenigszins zonderlinge omstandigheden. De
Duitschers belegeren de bondgenooten, en deze weder de Duitschers. Insluiten kunnen
zij elkaar niet, de verbinding met de operatie-lijnen is aan beide zijden nog steeds
open. Slechts zijn pogingen aangewend, om die af te snijden, door omvatting van den
605 buitensten vleugel, maar nog heeft die tot geen resultaat geleid. Voor de omtrekkende
beweging der Fransch-Engelsche strijdkracht hebben de Duitschers hun vleugel in

Noord-westelijke richting verlengd. Aanvallen worden nu hier, dan daar gedaan; zij worden teruggeslagen en geen der beide partijen is er nog in geslaagd, door de linie van den vijand heen te breken. De geheele aandacht wordt dan ook gevraagd door de gebeurtenissen op de vleugels.

610 De Duitsche aanvallen op den Franschen rechtervleugel, op de forten aan de oostgrens, hebben het karakter van een poging, om een ingesloten garnizoen te ontzetten. De fortenlinie toch, van Verdun naar Toul verdeelt de Duitsche strijdmacht in het oosten in twee deelen. Er is geen verbinding tusschen de Duitsche troepen in het dal van de Maas, en het leger oostelijk van de Argonnen, dan langs den omweg, die door Luxemburg
615 in den rug van de legers loopt. De Duitsche legers, die ten oosten van die lijn van forten staan, doen nu hun best om deze te doorbreken en zich met de legers aan de westzijde ervan te vereenigen. Volgens de Duitsche berichten werd het fort Camp des Romains bij St. Mihiel genomen. De Franschen hebben dit niet tegengesproken, maar ook erkend, dat de tegenpartij daar vorderingen had gemaakt. Beide partijen zijn het
620 eens, dat de Duitschers over de Maas getrokken zijn. Maar er heerscht eenig verschil in de beschrijving van de plaats waar dit geschiedde. In ieder geval heeft die overtocht nog niet geleid tot vereeniging van de legers die aan de verschillende oevers van de Maas stonden. Want tusschen die rivier en het leger in de Argonnen is behalve de bezetting van de forten, en van Verdun, een Fransche strijdmacht die uit
625 Toul schijnt te zijn gekomen, en die den strijd heeft aanvaard met de troepen, welke over de Maas zijn getrokken, bij Camp des Romains en Les Paroches.

Van de gevechten hooren wij niets. Aan de Maas hebben de Franschen, volgens hun laatste berichten, eenige vorderingen gemaakt. Doch in het Woëvre-gebied, tusschen de Argonnen en de Maas, waar de Duitsche kroonprins met zijn legercorps opereert, hebben
630 zij wegens mist de operaties moeten staken. Zoo'n mist kan anders wel eens een prachtige gelegenheid geven voor zeer onverwachte operaties, en het is meer gebeurd, dat de posities, als de mist opgetrokken was, een zeer belangrijke wijziging vertoonden. Deze toestand is nu al sedert dagen weinig veranderd. Het is nog te vroeg, naar het schijnt, om eenigszins te kunnen opmaken, waar dat op zal uitdraaien.
635 Overwinningsbulletins worden dan ook niet verspreid, noch aan de eene, noch aan de andere zijde. En voor den toeschouwer is afwachten de boodschap.

Op het oostelijk oorlogstooneel is ook al weinig nieuws te vermelden. Bij Augustow, oostelijk van de Pruisische grensvesting Lyck, zetten de Russen hun offensieve beweging voort. Zoo meldt een Russisch bericht, dat tevens verzekert, dat de
640 Oostenrijkers den terugtocht naar Krakau voortzetten. Maar groot nieuws wordt ons uit die streek voor de toekomst voorspeld: Volgens een mededeeling uit Rome, maar voor welke juistheid wij niet gaarne de verantwoordelijkheid zouden aanvaarden, is daar een telegram uit Petrograd ontvangen, meldende, dat te Riga, Wilna, Warschau, Lublin en Kovno, dus over de geheele lijn tegen Duitschland en Oostenrijk, een leger van
645 vijf millioen man zal worden gevormd, waarover de Tsaar persoonlijk het opperbevel zal aanvaarden. Dit leger zou elken tegenstand wegvagen en tegelijkertijd oprukken naar Wenen en naar Berlijn!

Op het Westelijk oorlogstooneel.

650 De toestand.

PARIJS, 29 Sept. (Reuter.) Het communiqué van elf uur gisteravond luidt: De rapporten over den toestand op onze linkervleugel luiden gunstig. In het centrum sloegen onze troepen met succes hevige aanvallen af. Aan de Maas maakten wij eenige vorderingen. In het Woëvregebied moesten de operaties gestaakt worden wegens een dichten mist. In
655 Lotharingen en de Vogezen is de toestand onveranderd.

De slag aan de Aisne.

LONDEN, 29 Sept. (Reuter.) De "Times" verneemt uit Bordeaux, dat de vijand zijn aanvallen ten oosten van Reims met groote hevigheid hervat heeft, doch zonder
660 resultaat. Twee bataljons van de Pruisische garde werden vernietigd.

Uit het Britsche hoofdkwartier.

LONDEN, 29 Sept. (Reuter's bijz. dienst.) Het persbureau maakt een nieuw bericht uit het Britsche hoofdkwartier in Frankrijk openbaar. Dit rapport geeft verslag over de
665 krijgsverrichtingen tot 22 September. Meegedeeld wordt, dat het algemeene hoofdkwartier inlichtingen ontving, aanduidende dat bij de tegenaanvallen op Zondagnacht 20 September Duitsche infanterie-afdeelingen op elkander schoten, toen ze in het donker een convergeerenden opmarsch beproefden. Tegenover een deel van onze stellingen werd voor de duisternis inviel een sterke samentrekking van vijandelijke
670 strijdkrachten waargenomen en eenige uren later werd in het front van onze linie heftig geweervuur gehoord, terwijl geen kogels over onze loopgraven kwamen. In het

675 rapport worden verder tal van bijzonderheden meegedeeld over de uitgebreide spionage door de Duitschers. Zoo is ontdekt, dat des nachts door gekleurde lichten en overdag door rookwolkjes uit de schoorsteenen van woningen signalen werden gegeven, dat pseudo-arbeiders in de velden tusschen de beide vijandelijke legers betrappt zijn bij het inwinnen van inlichtingen en dat Duitsche officieren en soldaten in burgerkleeding of in Fransche en Britsche uniformen achterbleven in de door de Duitschers ontruimde plaatsen, ten einde dezen de noodige informaties te verschaffen. Ook vrouwelijke spionnen zijn gevangen genomen.

680

De Duitschers in België.

OSTENDE, 28 Sept. (Reuter.) Zondagochtend liet de overheid van Aalst de bevolking de stad ontruimen. De Duitschers deden een poging over de Dender te komen, doch werden teruggeworpen. Zij bombardeerden Aalst, ten gevolge waarvan aanzienlijke schade werd aangetroffen. Inzonderheid had het hospitaal door brand te lijden. De Duitschers werden op Assche teruggedreven. Zondagavond verscheen een Zeppelin boven Gent; onmiddellijk werd de stad in duisternis gehuld.

685

690 LONDEN, 29 Sept. (Reuter.) Een telegram van 28 Sept. uit Ostende meldt, dat, volgens een betrouwbaar persoon, die uit Brussel is gekomen, de stad vol soldaten is, die uit het zuiden zijn gekomen. Zij schenen uitgeput te zijn.

690

Het leger van den kroonprins.

695 Granville Fortescue schrijft van 21 September uit Sézanne aan de "Manch. Guardian": Het eerste Duitsche leger dat op Fransch gebied duchtig klappen kreeg, was dat van den Kroonprins. Dat redde Parijs. En tot dusver is dat een geheim geweest. Tijdens de overwinning kenden de Franschen nog niet den omvang van het nadeel dat ze den vijand hadden toegebracht. Zij beweerden volstrekt niet een beslissende overwinning te hebben behaald. In de officieele mededeeling beweerden zij hoogstens dat de slag onbeslist was. In waarheid echter hadden zij de bloem van Duitschlands militaire kracht neergeslagen. In tegenstelling met de algemeene opvatting, zijn de groote slagen rondom Parijs niet met de nederlaag van generaal Von Kluck begonnen. De tegenslagen van deze bevelhebber waren rechtstreeks het gevolg van den terugtocht van den Duitschen linkervleugel in den nacht van 6 op 7 September. Het mysterie van de bewegingen der Duitsche legers wordt onthuld nu we weten dat de hoofdmacht van het leger van den Kroonprins toen veertig kilometers terugtrok. Zulk een terugtocht is vrijwel een debacle.

700

705

In het plan der Duitsche operatiën was de weg die de grootste roem beloofde, toegewezen aan den Kroonprins. In Duitschland werd hij toegejuicht als de held van Longny. Zijn onbeteekenende demonstratie tegen Verdun werd verheerlijkt als een reeks schitterende aanvallen. In officieele bulletins werd verklaard dat hij den Franschen een ernstige nederlaag had toegebracht. Feitelijk echter had het tegenovergestelde Fransche leger een prachtige defensieve terugtocht uitgevoerd. Tegenover overmachtige strijdkrachten hadden de Franschen hardnekkig elk duin [duim?] van het verloren terrein betwist. En ten slotte hervatten zij het offensief op zeer krachtige wijze. De Duitschers rukten op langs de linie Verdun-St. Menehould-Chalons sur Marne. Hun voortgang was buitengewoon snel. Toen de ulanen van Von Kluck's leger te Chantilly waren, was de hoofdmacht van het kroonprinselijk leger nog 200 K.M. ver. Toen kreeg dit leger last met snelheid voorwaarts te gaan. De marschorde van het Duitsche leger in de Champs Elysée werd vastgesteld. En daar de kroonprins aan de spits van den historischen intocht moest gaan, moesten de Fransche troepen voor hem op zij geschoven worden. Op Zondag 6 September leverde de Duitsche linkervleugel slag. De strijd begon bij het aanbreken van den dag en woedde met ongekende hevigheid tot het invallen der duisternis. Zulk artillerievuur was in de oorlogsgeschiedenis nog nimmer voorgekomen. Dertig projectielen vielen in de dertig seconden. Dat weet ik uit goede bron. Op dezen dag werkten de Fransche kanonnen met onbetwistbare superioriteit. Van het geheele verlies der Duitschers worden zoo hooge cijfers gegeven, dat ik aarzel ze mede te deelen - 100,000, van wie 20,000 gesneuvelden. Die schatting is van een geoeffend waarnemer, die op het slagveld was voor de lijken waren aangeraakt. Men moet bedenken, dat het Duitsche leger oprukte over een front van ongeveer veertig mijlen uitgestrektheid en het land noordoostelijk van Sézanne is het meest verraderlijke van geheel Frankrijk. Hier leed de vijand het meest. Maar ook de Franschen moesten groote offers brengen. Een zeker corps werd vrijwel geheel vernietigd. Tegen den wanhopigen weerstand konden de Duitschers niets doen. Toen de nacht van 6 September inviel kon geen van beide legers op eenig belangrijk voordeel wijzen. De Franschen hadden op enkele punten gewonnen, maar waren elders teruggedrongen. Een ontzaglijke hoeveelheid munitie was verbruikt. Men schat, dat in het geheel door de artillerie 200,000

715

720

725

730

735

projectielen werden verschoten. Honderden caissons waren ledig.
Toen in den nacht van 6 op 7 September kwam de geheimzinnige Duitsche terugtocht. Met
740 hetgeen we op het oogenblik weten, kan deze slechts op twee wijzen worden verklaard.
In de eerste plaats kan er een uitval uit Verdun hebben plaats gehad. Zulk een
operatie, terwijl de hoofdmacht in ernstig gevecht is, zou elk leger in benardheid
brengen. De tweede theorie, is, dat het legertransport volkomen ontredderd was.
745 Indien dat het geval was na het ontzaglijk munitieverbruik tijdens den eersten
gevechtsdag, zou het leger van den kroonprins verplicht zijn geweest terug te
trekken, wilde het niet gevaar lopen gevangen genomen te worden. De omstandigheden
van de overhaaste vlucht geven mij aanleiding deze laatste verklaring de juiste te
achten. Natuurlijk duurde het vechten op dien vleugel vele dagen voort, maar de
750 Duitschers trachtten alleen nog de overblijfselen te redden van een uiteengeslagen
leger voor algeheele vernietiging. Toen de kroonprins terugtrok bleef er voor de
legers van Von Kluck en Von Bulow niets anders over dan dezelfde manoeuvre uit te
voeren. Dat leidde tot de slag aan de Aisne en al de volgende gevechten. In de
gevechten hebben de Franschen in het algemeen succes behaald. En hiertoe droegen de
755 Britsche troepen belangrijk bij. In Frankrijk is hun dapperheid spreekwoordelijk
geworden. De Franschen zetten het offensief zoo krachtig voort, dat dit Duitsche
leger vrijwel van het tooneel is verdwenen. Ten slotte maakt de heer Fortesene
melding van het hardnekkig gerucht, dat de kroonprins zelf gewond is.

Op het Oostelijk oorlogstooneel.

760 Russische berichten.

PETROGRAD, 28 Sept. (R. T. A.) De generale staf gaf het volgende communiqué uit: De
Russische troepen zetten snel hun offensief voort in de bosschen bij Augustow (ten
oosten van het Oost-Pruisische Lyck). Bij het bombardement van de vesting Ossowez
werd zwaar geschut gebezigd. Een poging van de Duitsche infanterie om de vesting te
765 naderen, werd belet. Op het Silezisch front heeft de vijand aanzienlijke
versterkingen gekregen en toont hij groote activiteit. Het garnizoen van de
Oostenrijksche vesting Przemysl deed een uitval, echter zonder succes. Opnieuw vielen
ons gevangenen, kanonnen en munitie in handen. De Oostenrijkers zetten hun terugtocht
voort. Hun gevechtseenheden zijn blijkbaar totaal doorengemengd.

770

Uit het verre Oosten.

Een Japansche aanval.

De Engelsche Legatie ontving het volgend telegram van het Ministerie van
Buitenlandsche Zaken te Londen, d.d. 28 September: De Japansche regeering bericht:
775 In den namiddag van den 26sten vielen onze troepen den vijand aan die
voortuitgeschoven stellingen bezetten op de hoogten tusschen de rivieren de Pai-Sha en
de Li-Tsun. Na een onbeteekenend gevecht vluchtte de vijand. Op den 27sten bezetten
onze troepen de rechter-oevers van de Li-Tsun en de Chang-Tsun, ongeveer zeven mijlen
780 ten N.O. van Tsing-Tau.

ENGELAND.

Engeland verstoken van Duitsche verfstoffen.

De "Manch. Guard." bevat een artikel over het ontbreken van Duitsche verfstoffen en
de Engelsche ververijen, die naar schatting vier-vijfde-deel van haar grondstoffen
785 uit Duitschland betrokken. De moeilijkheden die het scheppen van een Britsche
productie van verfstoffen medebrengt, een productie, die voldoende hoeveelheden zou
voortbrengen om aan de behoeften der Britsche weverijen tegemoet te komen, worden
door den schrijver van dit artikel niet licht geacht. Schat men nu eens het kapitaal,
790 dat noodig zou zijn om een groote fabriek in te richten op een half millioen pond en
den tijd, die noodig is om haar voldoende op peil te brengen op twee jaar. Hoe zou
dan niet de jonge Britsche nijverheid ten zeerste in gevaar worden gebracht door de
mededinging van de Duitsche, na het einde van den oorlog, gesteld dat deze slechts
één jaar duurt. Gewezen wordt daarbij op de organisatie van de Duitsche chemische
nijverheid, welke haar vermoedelijk in staat zal stellen na den oorlog onmiddellijk
795 weer voort te gaan op het punt waarop zij was blijven staan. Bovendien zal ook na den
oorlog de levensvatbaarheid der industrie bepaald zijn door haar resultaten en deze
hangen weer nauw samen met de ervaring, waarover de producenten beschikken kunnen. En
't zijn in alle opzichten de Duitsche chemici, van wie er natuurlijk geen enkele
thans zijn diensten zal geven, die over deze ervaring te beschikken hebben.
800 De schrijver wijst er voorts op, dat Duitschland er reeds op uit is Engeland de eigen
fabricage van verfstoffen moeilijk te maken door den uitvoer te verbieden van stoffen
met behulp waarvan verfstoffen gemaakt kunnen worden. Tegenover een schaarschte van
verschillende chemicaliën, waarvoor Engeland Duitschland noodig heeft, stelt

805 schrijver dan het feit, dat zwavel-verfstoffen in het eerstgenoemde land op flinken
schaal worden voortgebracht en dat deze productie onmiddellijk kan worden uitgebreid.
De commissie van belanghebbenden, die deze zaak bestudeert, ziet zich geplaatst voor
twee verschillende plannen. Het eene reikt niet verder dan het zoeken naar middelen
om in de leemte te voorzien zoolang de oorlog duurt en totdat de Deutsche industrie
810 weer aan den gang is. Het tweede, dat meer aandacht verdient, houdt een ernstig
streven in om een chemische industrie, die thans in het Britsche Rijk gevestigd zou
worden, staande te houden tegen de Deutsche concurrentie na den oorlog. Daarbij komt
de vraag aan de orde, of het Britsche gouvernement niet kon helpen door een deel van
het kapitaal te storten, dat in de millioenen zou loopen, en ook nog deze quaestie –
815 die in 't algemeen het vraagstuk van vrijhandel of protectie raakt – of beschermende
maatregelen, invoerrechten, zouden mogen worden ingesteld, wanneer de jonge industrie
aan het eind van den oorlog het nog niet zonder krukken afkon.

Een minister naar het front.

820 MONTREAL, 28 Sept. (Reuter.) De minister van oorlog, kolonel Hughes, heeft ontslag
genomen teneinde met het Canadeesche contingent dienst te gaan doen aan het front.

Engelsche officieren aan 't woord.

825 LONDEN, 29 Sept. (Reuter's speciale dienst.) Een Britsche vliegerofficier schrijft in
een brief van 19 Sept. uit Laon: Het vliegerscorps is zeer gelukkig geweest; het
heeft tot nog toe slechts een vlieger en een passagier verloren. Wij werden
beschoten, met geweren en geschut door vriend en vijand beiden, telkens als wij
opstegen en onze toestellen kwamen zelden beneden zonder kogelgaten. Over een avond-
verkenning van een slag schrijft bedoelde officier: Wij gingen juist op, toen het
830 Engelsche zware en veldgeschut het vuur opende. Wijzagen een tooneel, dat wij hopen
nooit weer te zien. Bosschen en heuvel werden letterlijk aan reepen gesneden. Het was
een prachtig gezicht, die honderden granaten te zien, die beneden uitsprongen, naar
rechts en naar links, mijlen ver, en dan de Deutsche kanonnen te zien antwoorden. Er
zullen nog heel wat verschrikkelijke gevechten moeten worden geleverd, voordat deze
835 oorlog geëindigd is, maar bij het einde zullen wij overwinnaar zijn; daarvan zijn wij
nu absoluut zeker. Een Britsch cavalerie-officier schrijft op 23 Sept.: De Duitschers
houden het niet uit tegen onze mannen, doch geven zich over als zij in de vlakke
worden gevonden; zij vechten alleen in bosschen en achter ijzerdraad-versperringen.
Wij grepen hen eens in de vlakke aan, chageerden tweemaal, en doodden er meer dan
840 400. De overigen vluchtten in de bosschen.

DUI TSCHLAND.

De "Vorwärts" verboden.

845 De "Vorwärts", het hoofdorgaan van den Deutsche sociaal-democratie, zendt aan zijn
abonnees de mededeeling, dat de opperbevelhebber in de Marken, generaal Von Kessel,
de uitgave van de "Vorwärts" tot nader order heeft verboden. Wat de reden van dit
verbod is wordt niet medegedeeld. Enkele dagen geleden was de uitgave van het blad
voor drie dagen geschorst, omdat het mededeelingen had gedaan die de militaire
overheid niet meende te mogen toelaten. Blijkbaar heeft de redactie dien "zachte"
850 wenk niet voldoende ter harte genomen. De vriendelijkheid en toegevendheid jegens het
sociaaldemocratisch orgaan – dat in het begin van den oorlog zelfs vergunning kreeg
tot stationsverkoop – is nu na twee maanden als geëindigd. Ook tegen kleinere
plaatselijke sociaal-democratische bladen zijn alreeds maatregelen genomen.

Een gevecht in een bosch.

855 In een veldpost-brief, dien wij in de "Köln Ztg." aantreffen, wordt een gevecht in
een bosch geschetst. Je vroeg mij, zoo schrijft een soldaat, eens iets over een
gevecht te vertellen. Gaarne zal ik dat doen en ik vertel dus iets over ons gevecht
is Lotharingen. Te X. werden wij door de Fransche artillerie zeer levendig begroet,
maar wij bleven toch nog een dag in de stelling, verschansten ons er 's nachts en
860 moesten den volgenden morgen terugtrekken. Wij trokken juist zoo ver terug, dat wij
niet meer in het bereik van de Fransche artillerie waren. De tranen stonden ons bij
dat terugtrekken in de oogen en toch was dat slechts een krijgslist, om den vijand in
de val te lokken, waarin hij ook inderdaad kwam. Te X. hadden wij een dag rust en
daarna kregen wij den vuurdoop en dadelijk flink ook. Door een viervoudige overmacht
865 werden wij toen aangevallen, wij hielden ons goed, doch moesten terugtrekken. Onze
eerste dooden en gewonden namen wij onder heftig vuur mede en hiervoor kregen wij
later een pluimpje van onzen regimentscommandant en den dank van onze kameraden. Wij
waren tegen vier uur 's middags weder bij het regiment en nadat wij daar tot negen
uur uitgerust hadden, marcheerden wij weer ongeveer 5 K.M. voorwaarts. Wij waren wat

870 mismoedig, want wij dachten bij het aanbreken van den dag weer te moeten
terugtrekken.
Om 2 uur 's nachts werden wij gewekt, wij lagen in onze jassen te slapen, het geweer
in de hand, den ransel op den rug en toen werd bekend gemaakt, dat 's morgens de
875 Franschen over de geheele linie aangevallen moesten worden. Aan slapen dacht niemand
meer en wij wenschten niets vuriger, dan dat het spoedig dag werd. Om half vier
rukten wij vooruit en om 6 uur hadden wij onze stelling bezet. Een plechtig oogenblik
kwam: Bij het vaandel werden wij in het kort nog eens opmerkzaam gemaakt op de
beteekenis van het vaandel. Dit was onnoodig, want groot was onze lust om eens er op
880 los te kunnen trekken, temeer daar wij te voren gesneuvelden en gewonden hadden
gehad. Als op één signaal klonk om half zeven overal het vuren. Wij stonden op de
tweede linie en volgden in gesloten gelederen op de verspreide tirailleurs. Waarheen
wij ook zien, rechts of links, overal soldaten. Af en toen zien wij een wagen van het
885 Roode Kruis, waarnaar allen met eenigszins schele oogen keken. Wij marcheerden
plotseling naar rechts en kwamen nu zeer vele batterijen voorbij. Tegen 9 uur
bereikten wij een bosch, dat 4 K M. lang was. Boschgevechten worden door ieder
gevreesd en wij hadden nog geen 100 M. afgelegd, toen de Franschen ons met eenige
granaten begroetten. Deze paar granaten maakten ons niet bang. Wij hadden ongeveer de
helft van het woud bereikt, toen plotseling op ons, van rechts, van links, van boven
890 en van voren gevuld werd. Wij wisten een oogenblik niet, waar wij heen moesten. Wij
waren te midden van een boschgevecht en vandaag, nu ik vijf gevechten meegemaakt heb,
kan ik je zeggen, dat er iets onheilspellender dan een gevecht in een woud niet
bestaat. Van alle zijden werd op ons gevuld en de kogels floten ons om de ooren. Men
zag geen vijand, de Franschen schoten van achter de boomen of uit het dichte
kreupelhout. Men liep zelfs gevaar door onze eigen soldaten getroffen te worden.
895 Dank zij onze voortreffelijken officieren, hadden wij ons snel verzameld en nu
gingen wij met de bajonet, allen rondom het vaandel geschaard, den vijand te lijf.
Rechts en links vielen mijn beste vrienden en nog meer verbitterd werd de strijd. Na
2½ uur gevochten te hebben, waren wij meester van het terrein en kwamen aan het einde
van het bosch. Hier zag ik iets, wat ik nooit zal vergeten. Op een laagvlakte, waar
900 achter een heuvel was, zagen wij Franschen, die terugtrokken. En nu was het voor ons
zaak, door te zetten. Elk schot trof en reeds na 20 minuten was de heuvel, dien de
Franschen inmiddels bezet hadden, in ons bezit. De geheele vlakte was met Franschen
bezaaid, velen hadden in het zand gebeten. Ook onze compagnie was gedund. Om 9 uur
was het gevecht begonnen en toen ik toevallig op het horloge zag, was het half vijf
905 's middags. Om 6 uur kwam onze kolonel. Hij zeide, dat wij een tweemaal zoo sterksn
tegenstander geheel vernietigd hadden en de overwinning op ons front behaald was. Om
9 uur 's avonds gingen wij weer slapen, het geweer in den arm en wij sliepen in onze
mantels, na de overwinning droomend, beter dan thuis op zachte veeren bedden.

910 **Een betooging van handel en nijverheid.**

BERLIJN, 29 Sept. (W. B.) Heden werd een groote betooging gehouden der Duitsche
economische organisaties, onder leiding van den president van den Rijksdag, dr.
Kampf. In zijn openingsrede herinnerde dr. Kampf aan het woord des Keizers, dat er
geen partijen meer zijn, doch slechts Duitschers. In de gedenkwaardige zitting van
915 den Rijksdag hadden die woorden de instemming gevonden van het geheele volk. Wie
meent, dat door de bedreiging van den oorlog te rekken, het Duitsche volk en het
Duitsche economische leven kunnen worden gebroken, die heeft zich vergist (bravo's).
Een driemaal herhaald hoera! voor Keizer en rijk sloot zich bij die woorden aan. Als
eerste spreker trad op de handelsraad dr. Neven du Mont, uit Keulen, die het
920 economische leven van Duitschland besprak, en daarbij in het bijzonder de
industrieele werkzaamheid van Duitschland schetste. Hij wees onder den daverenden
bijval der vergadering op de daden van Zeppelin en Krupp. Hij zette uiteen dat
Engeland's hoop ons te kunnen uithongeren niet zal worden vervuld, wat de uitslag der
inschrijving voor de oorlogssleening bewijst. Graaf Schwerin-Löwitz, met gejuich
925 begroet, legde namens de landbouw-corporaties in Duitschland, in zijn qualiteit als
president van den Duitschen landbouwwaad, een verklaring af, waarin hij zeide, dat de
Duitsche landbouw, niet minder hard dan de overige takken van nijverheid, door den
oorlog wordt getroffen; toch is hij zich bewust van den grooten vaderlandschen plicht
het leger en het volk, ook tijdens den geheelen duur van den oorlog, voldoende te
930 verzorgen en het volk voor iedere onbehoorlijke verhooging der prijzen van
levensmiddelen te bewaren.
De voorzitter van den centralen bond van Duitsche industrieelen, Rötger, wees er op,
dat in de overtuiging, dat Duitschland moet winnen, het koste wat het wil, ook door
de industrie wordt gedeeld. De industrie kan slechts in het zegevierende Duitsche
935 rijk blijven voortbestaan. De handelsraad Friedrichs, voorzitter van den Bond van

industrieeelen, zegt, dat de export-industrie, die wellicht het meeste geleden heeft, bereid is alle offers op zich te nemen, om het Duitsche volk een duurzamen vrede te verzekeren. De heer Plate uit Hannover, lid van het Heerenhuis, sprak namens den Duitschen handwerks- en arbeidsdag, en zeide, dat, de aaneensluiting van alle standen 940 gevoelend, ook de Duitsche werklieden hun plaats zullen weten in te nemen. Dr. Von Müller-München gaf een geestdriftig ontvangen schets van de stemming in Beieren; het Beiersche volk, waarbij het standverschil nooit heel groot geweest is, gedraagt zich thans als een enkel groot gezin. De directeur der Dresdensche bank, v. Muller, wees op de groote verdiensten van den president der Rijksbank, Havenstein, aan wiens 945 organiseerend talent het schitterend succes van de oorlogsleening is te danken. Dr. Kopp uit Koningsbergen schetste, als laatste spreker, het ernstige lijden van het thans weer bevrijde Oost-Pruisen. Dr. Kampf, de algemeene voorzitter, herinnerde in zijn sluitingsrede aan Duitschlands eenigen trouwen bondgenoot Oostenrijk-Hongarije, dat naast Duitschland den strijd voornemens is uit te vechten voor het bestaan der 950 beide groote mogendheden. De voorgestelde motie werd geestdriftig aangenomen, eveneens het denkbeeld een telegram van hulde aan den Keizer te zenden.

Fransche gewonden in Duitschland.

MAAGDENBURG, 28 Sept. (W. B.) De "Magdeburgische Zeitung" bericht, dat 104 Fransche 955 gewonden, die opgenomen waren in het reservehospitaal in het concertgebouw een schrijven hebben gericht aan den directeur van het hospitaal "Medizinalrat" Kerfestein waarin zij dezen hunnen diepgevoelden dank betuigen voor de uitstekende behandeling en de liefdevolle verpleging. Zij verklaren het vooral op hoogen prijs te stellen, dat hun is toegestaan hunne bloedverwante nin het vaderland te schrijven. De 960 gewonden behoorden tot het 9de bataljon *chasseurs à pied* te Longwy.

Tegenspraak.

BERLIJN, 28 Sept. (W. B.) De "Nordd. Allgem. Zeitung" schrijft: Volgens berichten uit 965 Zwitserland zou tusschen de Duitsche en Fransche regeeringen overeenkomst tot stand zijn gekomen betreffende een verlot tot terugkeer van Duitsche vrouwen, kinderen en niet-dienstplichtige mannen, die in Frankrijk worden vastgehouden. Het bericht is in dezen vorm onjuist. Er zijn werkelijk onderhandelingen gaande, maar deze zijn nog niet ten einde gebracht.

Een Duitsch verwijt.

BERLIJN, 29 Sept. (W. B.) Onder het opschrift: "Wat de Franschen verzwijgen" 970 schrijft, de "Lokal Anz.": Van Fransche zijde is tot nog toe de val van het sperfort Camp des Romains en de doorbreking door de Duitschers van de lijn Verdun-Toul verzwegen. Men is zich in Frankrijk terecht bewust, dat de val van dit belangrijke 975 fort en de daaruit voortvloeiende ernstige bedreiging van het Fransche centrum in de neutrale landen een zeer slechten indruk moet maken, zoodat men dit gewichtige feit maar liever voorloopig verzwijgt. Het Fransche hoofdkwartier gaat blijkbaar van de juiste stelling uit, dat het bericht van den val van tot fort in zekere kringen in de Romaansche landen en vooral in Roemenië, het geloof in de weerstandskracht van het 980 Fransche leger reeds nu kan schokken en een wijziging in de beoordeeling van den militairen toestand in Europa kan ten gevolge hebben. Den Franschen is het er steeds om te doen geweest in de neutrale staten den indruk te wekken, dat de strategische toestand van hun leger uitstekend is. Om dien indruk te vestigen schrikken zij zelfs niet terug voor scheeve ambtelijke voorstelling van zaken.

985

De Hauptmann van Köpenick.

De "Berliner Börsen Courier" meldt: Toen de oorlog begon kon schoenmaker Vogt het niet langer uithouden in zijn woonplaats in Thüringen. Hij moest zijn militair talent 990 in dienst van het vaderland stellen. Hij maakt den oorlog echter niet mede in zijn indertijd ietwat gewelddadig veroverde waardigheid van kapitein. De militaire overheid gaf hem den wenk, dat hij als schoenmaker bij zijn leest moest blijven en stelde hem aan in de militaire werkplaatsen te Erfurt, waar hij nu voor een van de vlijtigste arbeiders doorgaat.

De twee gewonden.

Paul Block schrijft in het "Berliner Tageblatt": Aan een riviertje is een stroowagen 995 verongelukt, waarop twee gewonden lagen. De jonge geneeskundige, die er bij is, verzoekt ons ten minste een van de twee in onze automobiel mee te nemen. Natuurlijk de Duitscher, zegt hij geruststellend. De kozak is te smerig. Het lazaret zal hem ook 1000 weinig kunnen helpen; hij heeft een schot in de buik. Wij stappen uit en in het boschje aan den oever zien wij op stroo twee menschelijke lichamen, met jassen

toegedekt. De jassen zijn beide grijs en wat er onder ligt schijnt levenloos. De beide mannen, die eenige uren geleden nog in den strijd tegenover elkaar stonden, rusten nu op denzelfden bos stroo en zullen misschien spoedig denzelfden weg gaan –
1005 naar de diepte van den dood. Wat is de Duitscher? vraag ik. Een jas wordt opgeslagen en een bleek, bebloed gezicht komt te voorschijn. De man ziet er uit als een ambachtsman of een arbeider. Kloeke trekken, korte, blonde baard, een vastberaden samengeperste mond. De oogen staan wijd open. Hij is bij kennis, maar wil niet spreken, omdat hij anders zou moeten schreeuwen van pijn. "Wij willen u meenemen naar
1010 de stad. Het is maar twee kilometer. Kunt gij u oprichten als wij helpen?" Hij schudt stil het hoofd. De hospitaalsoldaten, die in heb gras lagen uit te rusten, zijn reeds overeind gesprongen en beginnen hun werk. Heel zacht met een geschoolde voorzichtigheid, die iets troostends heeft, nemen twee het hoofd en de schouders op, terwijl een derde de beenen draagt. Wij zien nu, dat de man geen uiterlijke wonden
1015 heeft. Hij is gevallen en een wagen is hem over de borst gegaan of de hoefslag van een paard heeft hem getroffen. Het bloed komt van een inwendige kneuzing. Nog steeds spreekt hij geen woord. Maar als hij langzaam naar den wagon gedragen wordt, gaat zijn blik van den een naar den ander, tot hij den dokter herkent. Aan hem blijft zijn blik hangen, stom maar duidelijk vragend. De jonge dokter begrijpt deze
1020 onuitgesproken vraag en zegt geruststellend: "Ge komt er boven op, ge moet alleen eerst in bed. Ik maak u niets wijs, Ik zal uw vrouw ook schrijven, als het nodig is. Maat werkelijk, het zal niet nodig zijn."
De blik vraagt nog steeds, als we hem reeds in de automobiel neergelegd hebben, half zittend, half liggend. "Wilt ge een slok wijn of cognac!" vraagt mijn metgezel. Hij
1025 schudt van neen. Aldoor ziet hij den dokter aan, die half luid zegt: "Hij drinkt niet. Hij is geheel-onthouder. Een beste kerel. Ik ken hem, wij zijn stadgenooten. Hij is sociaal-democraat en heeft zoo dapper gevochten als een... als al zijn partijgenooten." En luider voegt hij er aan toe: "Hij komt er over heen. Over veertien dagen is hij thuis." Wij gaan naar den Rus terug. "Het is de moeite niet
1030 waard hem mee te hemen", zegt de dokter, "ook als ge plaats had. We zorgen natuurlijk ook voor den vijand, maar hier is geen hoop. En het is verschrikkelijk zoo vies als die kerels zijn. Niet anders dan beesten, ten minste deze Kozakken. Kijk maar eens." Hij ligt den mantel op. De man voor ons is half naakt. Behalve zijn uniform-broek en een rood hemd heeft hij niets aan het lijf. Alleen om zijn hals hangt zijn
1035 herkenningsteeken en het onderlijf is verbonden. Hij ziet er vreeselijk angstig uit. De oogen zijn gesloten. "Kunnen wij iets voor hem doen?" De arts schudt het hoofd. "Ik zou het niet aanraden. Hij moet wachten tot de andere wagens komen en dat kan nog wel een uur duren. Hij wil ook niets hebben, tenminste niet wat wij hem geven kunnen. Een van mijn mannen spreekt een beetje Russisch en heeft hem gevraagd of hij water
1040 wil. Weet ge, wat hij geantwoord heeft? Wodka." Daar is niets aan te doen. De ongelukkige, die nu alleen op het stroo ligt, maakt men het iets gemakkelijker. Hij krijgt nog een jas als deken en een zak onder het hoofd. Hij beweegt zich niet. Alleen zijn borst gaat op en neer, in krampachtige ademhaling. Zoo zien we hem
1045 liggen. Een buit van den dood. En langzaam rijden wij verder met den andere, den gelukkigere, die, als zijn lot het wil, zijn tehuis zal weerzien.

BELGIË.

Burgemeester Max.

OSTENDE, 28 Sept. (Reuter.) Volgens berichten uit Brussel is burgemeester Max uit
1050 zijn ambt ontzet en gevangen genomen op last van den Duitschen militairen gouverneur, die beproefde het wethouderscollege over te halen uit zijn midden een anderen burgemeester te kiezen. De wethouders weigerden, maar namen op zich de orde te zullen doen handhaven. Burgemeester Max moet gevangengenomen zijn omdat hij den banken
1055 verboden zou hebben het gedeelte der oorlogsbelasting, hetwelk einde September vervalt, te betalen. Hij zou hiertoe gekomen zijn, omdat de gouverneur, onder voorwendsel, dat de krijgsschatting niet werd betaald, besloten had de requisitiebons bij aanbieding niet te voldoen. Burgemeester Max zou weer in vrijheid zijn gesteld; doch hiervan is nog geenerlei bevestiging verkregen.

"Wilde treinen".

We lezen in De "Nieuwe Gazet": In den nacht van Zaterdag op Zondag hebben onze mannen een stout stukje uitgehaald. Van uit een zekere statie werden namelijk
1060 achtereenvolgens acht treinen vol ijzererts, zonder geleide, in volle vaart gejaagd op de lijnen naar Leuven. Machinisten en stokers brachten deze treinen zoover als
1065 maar mogelijk was, zetten toen alle kleppen open en sprongen er af. Het is nog niet bekend, welke rampen deze wilde treinen veroorzaakt hebben, toen ze in razende vaart terechtkwamen middenin het spoorwegnet, door de Duitschers gebruikt. Zeker is, dat op

verschillende plaatsen de lijnen naar Antwerpen voor langen tijd onbruikbaar zijn gemaakt.

1070

Een protest.

Naar aanleiding van het feit, dat een Zeppelin bommen heeft laten vallen op Ostende, heeft de burgemeester het volgende protest aan den consul van de Vereenigde Staten ter hand gesteld: "In den nacht van 24 op 25 dezer maand, heeft een "Zeppelin" boven de stad Ostende gevlogen en op haar grondgebied verschillende bommen geworpen, waarvan de ontploffingen groote stoffelijke schade hebben veroorzaakt. "Aangezien de stad Ostende" eene open stad is, acht ik mij verplicht, in uwe handen een krachtig protest neder te leggen tegen deze ongerechtvaardigde verkrachting van het volkenrecht."

1075

1080

Berichten uit België.

Onze Antwerpsche berichtgever meldt: Een Antwerpenaar, Zondag uit Brussel teruggekeerd, deelt aan de "Métropole" den tekst mede[e] van een officieele Duitsche proclamatie in twee talen, aangeplakt aan de Brusselsche beurs: Daar de heer Max zijne verbintenissen tegenover de Duitsche regeering niets is nagekomen, werd hij eervol in een forteres opgesloten". (Geteekend) baron Von Luettewitz, generaal. Het blad voegt erbij, dat de Duitschers de verantwoordelijkheid zullen dragen voor deze ha?telijke daad. De Duitschers zijn uit Aarschot noordwaarts getrokken. Zij bezetten Heyst op den Berg, Noorderwyck, Mockhoven en West-Meerbeeck. Een hevig gevecht werd geleverd in de Limburgsche Kempen; 500 Duitschers hebben 100 Belgen verplicht om terug te trekken, eerst op Beeringen, daarna op Moll. Vanuit Beeringen en Heppen hebben de Duitschers Leopoldsberg en Beverloo beschoten. Een passagierstrein werd tusschen Gheel en Herenthals onder vuur genomen. De einzittenden konden Antwerpen ongedeerd bereiken. De Belgen hebben Zondag vier treinen, samengesteld uit een locomotief voor en achter, tender met zand en waggon met stukken ijzer, in volle vaart de bannen naar Leuven en Aerschot opgezonden; de uitslag natuurlijk nog onbekend, maar De schade is vermoedelijk wel zoodanig, dat het spoorverkeer in handen der Duitschers grootendeels ontredderd zal zijn.

1085

1090

1095

Onze Antwerpsche berichtgever meldt: Een officieele mededeeling zegt: Na het bombardement van Mechelen zijn de Duitsche troepen bij nacht de verlaten stad binnengedrongen, maar zij hebben niet getracht verder te komen. Slechts werd geregeld grof geschut op grooten afstand op de forten Ste. Kathelijne en Waelhem gericht. De resultaten waren lang niet in verhouding tot de groote verspilling van munitie. De Belgische forten hebben met succes geantwoord, want de beschieting eindigde in den namiddag. Tusschen de rivier de Dender en het kanaal van Willebroeck werd het Duitsche offensief vlug tegengewerkt. De artillerie der forten bracht de vijand groote verliezen toe en dreef hem terug.

1100

1105

FRANKRIJK.

(Van onzen gewonen briefschrijver.) PARIJS, 20 September.

Een oordeel van Maeterlinck.

Terwijl daarginds aan de Aisne nu al een week lang de verschrikkelijke strijd gevoerd wordt, die naar men hier hoopt en verwacht, een tweede editie zal worden van den slag aan de Marne, leeft Parijs eigenlijk alleen in gedachten. Geen oogenblik is wat daarginds gebeurt uit onzen geest. Het weer is hier plotseling geheel omgeslagen; het is of we in eens midden in November zijn: een ijzig koude stormwind, ontzettende piasregens en hagelbuien, niet onverwachte vreemde donderslagen kan het aanhoudende kanongebulder in Noord-Frankrijk zijn dat de atmosfeer zoo eensklaps heeft in de war gebracht? en elke vlag, elke nieuwe plasbui, elke zware slag doet ons huiverend zeggen: die arme kerels daarginds! Die arme kerels toch!... En we denken dan zoowel aan de moedige, onvermoeide kleine Franschen, die met dezelfde geestdrift die een groote eeuw geleden de *Marseillaise* deed ontstaan opnieuw hun vaderland en hun vrijheid tegen een vreemden overweldiger verdedigen, als aan de stramme Duitschers, die zich, getrouw aan de *perinde-ac-cadaver*-gehoorzaamheid, welke hun van hun vroegste kinderjaren af, als de kostbaarste ras-eigenschap is voorgehouden, zich komen laten doodschieten voor plannen en belangen, waarvan ze de beteekenis niet in de verste verte kunnen beseffen... Het zijn natuurlijk niet in de eerste plaats de tegenstanders die hier deernis wekken, maar hoe kan de meest verstokte Fransche nationalist gevoelloos blijven voor een ellende als die welke blijkt uit den

volgenden brief van een Duitschen artillerie-luitenant, op het verstijfde lijk van den schrijver gevonden: Het 10e corps is voortdurend op de bres, van het begin van de campagne af. Bijna al onze paarden zijn gevallen. Wij vechten alle dagen, van vijf uur 's morgens tot acht uur 's avonds, zonder eten of drinken. Het vuur van de

1120

1125

1130

1135 Fransche artillerie is verschrikkelijk. Ik ben zoo moe, dat ik niet meer op mijn
paard kan blijven zitten, zelfs niet als het stapvoets gaat. Tegen twaalf uur
vanmiddag is onze batterij letterlijk overstelpt door Fransche granaten, en dat duurt
nu al drie dagen. Het 10e korps en de garde zijn in het bijzonder geteisterd. Wij
hopen, dat een beslissend gevecht een einde zal maken aan dezen toestand. Zelfs des
1140 nachts, in het bivak, kunnen onze troepen nog niet uitrusten. Een Fransche aviateur
heeft vannacht vier bommen geworpen: drie hebben doel getroffen; twintig paarden zijn
gedood of gewond; vier mannen zijn gedood en acht gewond. We krijgen in het geheel
geen brieven meer, daar al de post-auto's van het 10e korps vernietigd zijn.
En uit deze enkele regels van een Pruisischen garde-officier: Mijn regiment is
1145 vertrokken met 60 officieren, het telt er nu nog slechts vijf. Meer dan 2000 soldaten
zijn buiten gevecht gesteld. Mijn regiment is nog slechts een wrak. Het zijn
vreeselijke beproevingen die we doorstaan. Zulk lijden gaat ieder door de ziel, een
Franschman zoo goed als een ander mensch. Maar dat wil nog niet zeggen dat degenen
die het ondergaan hem daardoor sympathiek zouden worden. Als men hier constateert dab
1150 de gevangen-genomen Deutsche soldaten in de kampen waar ze zijn ondergebracht
weigeren Fransche bladen te lezen en dan maar liever zonder nieuws blijven omdat het
lezen van Fransche bladen hun indertijd door hun officieren verboden is, die niet
wilden dat ze iets anders zouden vernemen dan hetgeen zij hun vertelden, – als men
constateert dat de gevangenen de mededeeling van feiten die hun anders zijn
voorgesteld ontvangen met het naar hun meening alles afdoende antwoord: *de Keizer*
1155 *liegt niet*, dan kan men zich het gevoel indenken dat de vieve, schrandere,
redeneerende en discuteerende Franschen, die alles weten en begrijpen willen, voor
zulke menschen hebben. Medelijden is het dus wat we in de eerste plaats gevoelen voor
al degenen die zonder schuld boeten voor wat hun regeerders deden. En nu is het wel
eigenaardig dat het een van de meest fijnbesnaarden en teergevoeligen is onder de
1160 groote denkers en dichters van onzen tijd, Maurice Maeterlinck, die ons voor de
gevolgen van dat medelijden waarschuwt, met een paraphrase van ons oude spreekwoord
dat zachte meesters stinkende wonden maken. In een artikel in de (tijdelijk
Bordeauxsche, thans weer Parijsche) "*Daily Mail*", waarin de smartelijke
verontwaardiging over de door de Deutsche legers begane wandaden trilt in elken zin,
1165 in elk woord, verklaart hij dat men niet enkele personen, maar heel het Deutsche volk
aansprakelijk moet stellen voor hetgeen er gebeurd is en gebeurt. Ik laat hier eenige
stukken uit het artikel volgen, in de meening dat men hetgeen er tē heftig moge
schijnen in dit requisitoir vergeven mag aan een man uit het land dat zoo nameloos
geleden heeft. Eigenlijk moest op dit oogenblik niemand spreken die geen geweer
1170 schouderen kan, zoo begint hij, want terwijl dit vreeselijke drama aan den gang is,
dat zoo mogelijk voor altijd aan den oorlog een eind moet maken, lijkt het geschreven
woord zoo nutteloos en zoo triviaal. Maar het is noodig dat juist terwijl wij midden
in dezen vreeselijken tijd zijn wij de schuld-balans opmaken van hen die deze
onvergefelijke misdaad op hun geweten hebben.

1175 Thans, nu wij midden in deze verschrikkingen zitten, nu we ze voelen en ondergaan,
thans alleen hebben wij de energie en de helderziendheid om ze te beoordeelen; uit de
diepten van het meest verschrikkelijke onrecht ziet men het best wat recht is. Als
eenmaal het uur geslagen heeft voor het opmaken van de rekening – en lang zal dat
niet duren – dan zullen we veel vergeten hebben van wat we geleden hebben, en een
1180 afkeurenswaardig medelijden zal over ons komen en een sluier werpen over onze oogen.
Dit is daarom het oogenblik voor ons om ons onwandelbaar besluit te nemen. Na de
eindoverwinning, als de vijand verpletterd is – en verpletterd zal hij worden – dan
zullen er pogingen worden gedaan om onze sympathie op te wekken, om ons te bewegen
tot medelijden. Men zal ons vertellen dat het ongelukkige Deutsche volk slechts het
1185 slachtoffer geweest is van zijn vorst en van zijn feodaal samenstel; dat er geen
blaat komt op het Deutschland dat wij kennen, en dat zoo sympathiek en hartelijk is,
het Deutschland van de vriendelijke oude huisjes en van den hartelijken groet, het
Deutschland dat in het maanlicht onder zijn boomen zit, – maar alleen op Pruisen, het
hatelijke, arrogante Pruisen; dat de huiselijke, vredelievende Beier, de
1190 vriendelijke, gastvrije bewoners van de boorden van den Rijn, de Sileziërs en de
Saksers en ik weet niet wien nog al meer – want deze allen zullen plotseling blanker
dan sneeuw geworden zijn en onschuldiger dan de schapen in een Engelschen stal, – dat
die allen maar alleen gehoorzaamd hebben, gedrongen zijn geworden te gehoorzamen aan
bevelen die ze verafschuwden, maar waaraan ze onmachtig waren weerstand te bieden.

1195 Thans staan we tegenover de realiteit; laat ons ze wèl bezien en de ons oordeel
uitspreken, want dit is het oogenblik waarop we de bewijzen in handen hebben, nu we
de elementen van de misdaad op heeterdaad kunnen vaststellen en met kracht de
waarheid kunnen uitroepen, die zoo spoedig zal verbleeken in onze herinnering. Laten
we daarom nu tot onszelf, zeggen dat al wat men ons later vertellen zal onjuist zijn

1200 zal, en laten wij onwrikbaar vasthouden aan hetgeen wij besluiten op dit oogenblik,
nu wij den aanblik van de verschrikkingen nog voor ons hebben. Het is niet waar dat
er in deze reusachtige misdaad onschuldigen en schuldigen zijn, of graden van schuld.
Al degenen die eraan hebben deelgenomen staan op één hoogte. De Duitscher uit het
1205 Noorden heeft evenmin bijzondere voorliefde voor bloed en wandaden als die uit het
Zuiden speciale teederheid heeft of medelijden. Het is eenvoudigweg de Duitscher, van
het eene eind van het land tot het andere, die thans een roofdier blijkt, een
roofdier dat de ferme wil van heel onze planeet van zich werpt. We hebben hier niet
te doen met ongelukkige slaven die door een alleen aansprakelijken t?-koning worden
meeegesleept. Naties in de regeering die ze verdienen, of liever de regeering die ze
1210 hebben is in werkelijkheid niet anders dan de verheerlijkte, openlijke projectie van
de private moraliteit en mentaliteit van de natie.
Het is dus wat er slechts, onbetrouwbaars, gewelddadigs is in heel het Duitse
volksteren moeten. We hebben te doen met krachten die geheel verschillend zijn van de
krachten aan de oppervlakte, krachten die diep, geheim en onweerstaanbaar zijn. Over
1215 deze moeten wij rechten, deze moeten wij verpletteren onder onzen hiel, eens en voor
altijd; want het zijn de eenige die niet verbeterd of verzacht of teruggedrongen
kunnen worden door ondervinding of vooruitgang of zelfs door de hardste les. Ze zijn
niet te veranderen of in andere banen te leiden, hun bronnen liggen ver beneden hoop
of invloed, en ze moeten vernield worden zooals we een nest wespen vernielen, omdat
1220 we weten dat het nooit in een nest bijen veranderd worden kan. En zelfs al waren
individueel en een voor een genomen de Duitschers allen onschuldig, en alleen maar
meeegesleept, dan zouden ze daarom als massa niet minder schuldig zijn. Dit is de
schuld die telt, dit alleen is actueel en reëel, omdat het, onder oppervlakkige
onschuld, de onbewuste misdadigheid van allen blootlegt. Geen invloed kan worden
1225 uitgeoefend op wat onbewust of half-bewust is. Dat komt nimmer tot evolutie. Laten er
duizend jaren komen van beschaving, duizend jaren van vrede, met alle mogelijke
verfijningen van kunst en opvoeding, het sub-consciënte element van den Duitschen
geest, dat het onveranderlijke element is, zal absoluut hetzelfde blijven van nu, en
zou, als de gelegenheid zich daartoe voordeed, op de zelfde wijze aan den dag komen.
1230 En hij concludeert: Laten wij thans meedoogenloos zijn, om later geen mededoogen méer
noodig te hebben. Het is een maatregel van organieke verdediging. Het is noodzakelijk
dat de moderne wereld het Pruisische militairisme doodtrapt, zooals ze een vergiftige
paddestoel zou doodtrappen, die het een halve eeuw lang had gehinderd en besmet. Het
gaat om de gezondheid van onze planeet. Morgen zullen de Vereenigde Staten van Europa
1235 maatregelen hebben te nemen voor de reconvalescentie van de aarde.
Het is misschien nog wat te vroeg om ever "morgen" te praten. Maar is het niet een
merkwaardig teeken van de groote veranderingen die de Europeesche oorlog al
veroorzaakt heeft, den schrijver van "Sagesse et Destinée" te zien optreden als
kampioen der onverbiddelijkheid?

1240

De "Temps" weer te Parijs.

De "Temps" is weer van de Gironde naar de Seine teruggekeerd. In het nummer van 24
September deelt het blad mede, dat, dank zij de snelle wijziging van den toestand, er
geen aanleiding bestaat langer te Bordeaux te blijven. Nogmaals licht de redactie
1245 toe, waarom zij het gewenscht; achtte den 5en September te verhuizen: de snelle
opmarsch van den vijand dreigde Parijs te isoleeren. De Duitschers bevonden zich te
Lenlis, Creil en Chantilly in het noorden; te Dammartin, Meaux, Coulommiers en
Provins in het oosten en zuid-oosten; zij verkenden reeds in de richting van
Montereau en Fontainebleau. De verbindingen met Noord- en Oost-Frankrijk waren
1250 verbroken; die met Midden-Frankrijk liepen gevaar. Thans is Parijs - en we mogen
gelooven, schrijft de "Temps", voorgoed - dank zij de dapperheid van het leger, aan
de dreigende insluiting ontkomen. De verbindingen van Parijs met de buitenwereld zijn
naar alle richtingen, zelfs met het noorden en oosten, hersteld. Parijs houdt weer
voeling met geheel Frankrijk.

1255

De belegering van Maubeuge.

In de "Temps" vertelt een Fransch soldaat, die deel heeft uitgemaakt van het
garnizoen van Maubeuge en even vóór de overgave erin slaagde te ontkomen, zijn
wederwaardigheden op zijn vlucht ondervonden. Onder bescherming van de duisternis
1260 bereikte hij een dichtbij gelegen dorpje, waar hij zich eenige dagen verscholen hield
en zich burgerkleeding wist te verschaffen. Veel bijzonders staat er overigens niet
in het relaas en wij zouden er ook geen melding van maken, indien er niet één feit in
vermeld werd, dat, hoe onwaarschijnlijk het ook moge klinken, toch niet verzwegen mag
worden. De Fransche soldaat dan verzekert, dat het zware Duitse geschut opgesteld
1265 werd op beton-beddingen, welke gemaakt zouden zijn vóór den oorlog, onder

voorwendsel, op die plaatsen huizen te willen bouwen.

Wollen ondergoed voor de troepen.

1270 De Minister van Oorlog heeft een aanschrijving gericht tot de prefecten, om maatregelen te treffen voor de spoedige verschaffing van de noodige wollen onderkleeren, handschoenen, enz. voor de troepen te velde. De Fransche vrouwen, meent de minister, zullen ongetwijfeld bereid worden gevonden ten deze mede te werken met de fabrikanten en de intendance.

1275 **RUSLAND.**

De bankiers te Petrograd.

1280 TSARSKOJE SELO, 28 Sept. (R. T. A.) De Tsaar ontving vertegenwoordigers van bankiershuizen te Petrograd. Deze stelden te zijner beschikking een miljoen roebel voor oorlogsdoeleinden. Tevens gaven zij een miljoen voor de inrichting van hospitalen en de ondersteuning van de gezinnen van de opgeroepen verlofgangers. De Tsaritsa was bij de audiëntie tegenwoordig.

Een Russisch leger van vijf miljoen.

1285 ROME, 29 Sept. (Reuter.) Volgens een telegram uit Petrograd wordt de vorming van een leger van vijf miljoen man voorbereid, dat onder het opperbevel van den Tsaar zal staan. Deze legermacht zal worden geconcentreerd te Riga, Wilna, Warschau, Lublin en Kovno. Dit leger zal allen tegenstand wegvagen en tegelijkertijd oprukken naar Weenen en Berlijn.

1290 **Waarom de Russische cadetten voor den oorlog waren.**

Een inzender in de "Tägliche Rundschau" deelt mede, dat hij in den tijd, toen nog niemand vermoeden kon, dat de oorlog zoo na voor de deur stond, een gesprek gehad heeft over de verhouding tusschen Duitschland en Rusland met Protopopof, den aanvoerder van de Russische kadetten en oud-vice-president van de Doema. Protopopof zeide: Wij bevinden ons in denzelfden toestand als gij voor 1870. Wij waren en zijn helaas grootendeels nog cosmoplieten. Maar langzaam en zeker begint het nationalisme zich bij ons baan te breken. Slechts een sterker nationalisme zou de toestanden bij ons kunnen veranderen en verbeteren. Om dit te wekken is een oorlog voor ons een noodzakelijkheid. Tegen wien wij oorlog voeren komt er niet op aan. Wij zoeken iedere gelegenheid ervoor. Het Panslavisme is een leuze, die men onder heb volk werpt en die bij onze intellectueelen in het geheel geen weerklank vindt. Maar ofschoon een groot deel van mijn vrienden en ik vooral sympathie voor Duitschland koesteren en steeds zullen erkennen, dat wij onze beschaving grootendeels aan Duitschland te danken hebben, zullen wij toch voorstanders zijn van een oorlog met Duitschland, ofschoon verstandelijke redenen daartegen pleiten. Eerst deze oorlog zal voor ons het reinigingsbad worden, ook al zou hij ongelukkig afloopen. Zelfs als wij Finland, Polen, en een gedeelte van de Oostzee-provincies moesten verliezen, dan zou het over geblevene Rusland, dat nog oneindig groot is, de mogelijkheid hebben om zich aan een te sluiten tot een nationale eenheid. Wij, kadetten, hopen vooral dat de oorlog het gehate Tsarisme ten val zal brengen. Wij hebben de onmogelijkheid ingezien door een revolutie verder te komen, sedert de beweging na den Japanschen oorlog mislukt is.

SERVIË.

De toestand in Servië.

1315 WEENEN, 28 Sept. (W. B.) De "Reichspost" meldt uit Sofia, dat volgens mededeelingen van journalisten te Nisj, Servië zwaar te lijden heeft onder het Oostenrijksche offensief. Zoowel onder het volk als in het leger heerscht onrust; iederen dag kan een algemeen oproer uitbreken. Dezer dagen hebben ettelijke artillerie-regimenten gemuit; verschillende kanonnen werden daarbij beschadigd. Dagelijks sterven een paar 1320 honderd personen ten gevolge van de slechte hygiënische toestanden. De soldaten weigeren de wacht te betrekken bij de cholera-barakken. De officiersbond overlegt het nemen van gewichtige besluiten in verband met een en ander; zoo wil men den minister-president verplichten zoo spoedig mogelijk honderd doktoren, drie bacteriologen en het noodige materiaal te doen komen ter bestrijding van besmettelijke ziekten in 1325 Servië. De Koning is uit Ribar teruggekeerd. Zijn toestand is zoo, dat hij nergens belangstelling voor heeft. De krachtige positie van minister Pasjits begint sterk te verminderen. Men vreest, dat er spoedig ernstige gebeurtenissen zullen voorvallen.

Serviërs en Albaneezen.

1330 SALONIKI, 28 Sept. (Korr. Bur.) Volgens berichten uit Monastir brak in de omstreken van Dibra een Albaneesche opstand uit, waarbij de Serviërs werden verdreven.

ITALIË.

De neutraliteit van Italië.

- 1335 ROME, 28 Sept. (Eigen bericht.) Een groote vergadering van de georganiseerde
katholieken te Milaan nam gisteravond eenstemmig een motie aan, door den
afgevaardigde Meda voorgesteld, waarbij geëischt wordt dat de Italiaansche
neutraliteit zal worden hooggehouden tegen iedere avontuurlijke politiek, waarbij
1340 evenwel de Italiaansche belangen streng zullen worden in het oog gehouden. De door
het centraal bestuur der socialistische partij en der socialistische Kamerfractie
uitgevaardigde oproeping aan het Italiaansche proletariaat, om zich van elke
meeningsuiting te onthouden, heeft bij de partijfracties algemeene instemming
gevonden. Gisteren nam ook het partijbestuur van de Italiaansche syndicalisten in
1345 Bologna een motie van gelijke strekking aan. Op den volgenden Zondag zullen
bijeenkomsten plaats hebben van de socialistische partijen van Zwitserland en Italië.
Deze stellen zich ten doel de absolute neutraliteit van Italië en Zwitserland te
verzekeren.

TURKIJE.

Dardanellen gesloten.

- 1350 KONSTANTINOPEL, 28 Sept. (Reuter.) De havenautoriteiten van de Dardanellen hebben
heden bekend gemaakt, dat de Dardanellen gesloten zijn voor de scheepvaart. Hoe lang
zij gesloten zullen blijven, is niet bekend. (Later bericht.) Er is reden te
gelooven, dat de Dardanellen binnen twee of drie dagen weer voor de scheepvaart
1355 zullen worden opengesteld.

ATHENE, 29 Sept. (Reuter.) De militaire gouverneur van de Dardanellen deelde
officieel den vertegenwoordigers der mogendheden mede, dat, ingevolge beslissing van
de Porte, de zeeëngten sinds gisteren gesloten zijn voor de internationale
1360 scheepvaart.

Neutraliteit.

- KONSTANTINOPEL, 29 Sept. (W. B.) (Speciale dienst voor het "Handelsblad".) De
"Terdsjumani Hakikat" veroordeelt scherp het optreden van de Triple Entente, die
1365 terwijl Turkije zich neutraal verklaard heeft, in plaats ook van haar zijde de
neutraliteit te handhaven, poogt de bureu van Turkije en de Muzelmannen in de eigen
landen tegen Turkije op te zetten, en onder de Mohammedanen in de eigen landen door
valsche berichten tegen het kalifaat en Turkije stookt. Turkije moet daartegen op
zijn hoede zijn. Het blad wijst er op, dat er tegenspraak is tusschen het optreden
1370 van den voorzitter van het Engelsche Balkan comité, Buxtop, die op grond van het
nationaliteitenbeginsel Bulgarije poogt te winnen, en de houding der Engelschen in
Egypte, die de Arabische nationaliteit vertrappen en de Arabische partijleiders
dwongen het land te verlaten of ze tot een gedwongen verblijf in aangewezen plaatsen
veroordeelde.

1375

VEREENIGDE STATEN.

Bommenwerpen uit vliegmachines.

- NEW-YORK, 28 Sept. (Reuter.) In een artikel, getiteld "De onzijdige naties door de
onbeschaafde oorlogsmiddelen der Duitschers bedreigd", bespreekt De "New-York
1380 Tribune" heb werpen van bommen te Parijs, waarbij de Amerikaansche ambassadeur aldaar
bijna werd gedood. Het blad schrijft: Het is slechts toeval, dat de Vereenigde Staten
ontheven zijn van de noodzakelijkheid om te protesteeren tegen de militaire gebruiken
der Duitschers, die de menselijkheid beleedigen. Het is tegen elke opvatting, die
wij van beschaafde oorlogvoering hebben, dat men zich zoo ver van het terrein der
1385 militaire operatiën begeeft om in een of andere verwijderde stad eenige non-
combattanten te dooden. Dat is de meening van de geheele neutrale wereld. Hoe zou de
Keizer het gevonden hebben als de aviateur boven Parijs gisteren zijn bom eenige
minuten vroeger had geworpen en een Amerikaanschen ambassadeur of ambassade-
secretaris zou hebben verwond?

1390

ZUID-AFRIKA.

De deelneming van de Unie aan den oorlog.

- KAAPSTAD, 28 Sept. (Reuter.) Generaal Botha heeft een toespraak gehouden in een
vergadering van zijn kiezers, waaraan ongeveer vijfduizend personen deelnamen. Hij
1395 verdedigde de deelneming van de Unie aan den oorlog. Deze oorlog was een
verdedigingsoorlog, waartoe Groot-Britannië gedwongen was. Met een meerderheid van
tien tegen een werd een motie aangenomen, waarin de politiek der regeering werd

goedgekeurd.

1400 **Krijgsverrichtingen.**

De vijandelijkheden zijn in Zuid-Afrika reeds begonnen, al is het dan ook voorloopig nog op kleine schaal. Telegrammen hebben daaromtrent al iets meegedeeld. Zoo is een kleine Duitsche afdeeling in Walvischbaai verschenen, de Britsche enclave aan de kust in het Duitsche gebied, zoo hebben de Duitschers de grens-politie-stations aan de
1405 Kaapsche grens vermeersterd, door de kleine bezettingen dier stations te verrassen. Maar aan den anderen kant is Lüderitzburcht in Duitsch Zuidwest-Afrika door de Zuid-Afrikaansche troepen bezet. Een telegram van 19 September uit deze plaats meldt bijzonderheden aan de Engelsche bladen, maar de censor heeft duchtig huisgehouden in dit telegram en zoo leest men in de Engelsche bladen het volgende: De
1410 verdedigingsmacht der Unie is de stad vreedzaam binnengetrokken. Een --- (gecensureerd) --- afdeeling ankerde voor de stad gisteravond --- (gecensureerd). Officieren naderden met een witte vlag en eischten de vreedzame overgave van de stad. Op dit oogenblik wapperde de witte vlag van het raadhuis. Toen de stad zich had overgegeven, keerde men naar de boot terug met den burgemeester en anderen ---
1415 (gecensureerd). --- Vervolgens kwam een afdeeling troepen aan wal en des middags werd met eenige plechtigheid de Union Jack op het raadhuis geheschen, door de troepen gesalueerd. Men meent dat het Duitsche garnizoen gisteren terugtrok, na den spoorweg te hebben vernield. Verschillende ontploffingen, welke men hoorde, versterken deze opvatting. Een aantal mannen en veel meer vrouwen bleven achter met eenige lieden,
1420 die beweren Britsche onderdanen te zijn. De inlanders schenen zeer verheugd Britsche troepen te zien. De Duitschers lieten alles intact, behalve de draadlooze installatie, maar lieten weinig voedsel en geld achter. Het slot van het telegram is door den censor geheel geschraapt. Lüderitzbaai is de haven van het diamantgebied en door een spoorweg met het binnenland verbonden.

1425

Zie verder pag. 7

Van Dag tot Dag.

Neutraliteit.

1430 "It is to be hoped, however, that we shall not on that account take hasty steps to interfere with neutral trade, steps which, though convenient to us at the moment, might recoil upon us in some future war." Er zijn twee dingen die wij gaarne zouden willen weten: Op welke manier zouden heidenen en onbeschaafden toch wel oorlog voeren? Is het bekend of onzijdigen, behalve 999 plichten, wellicht één recht hebben?
1435 De tweede vraag eischt op het oogenblik het meest de aandacht, want de groote oorlogvoerende mogendheden maken het den neutralen burenen al zeer moeilijk. Soms gaan in Engeland wel stemmen op, die tegen onbillijke behandeling van neutralen protesteeren als strijdend met het welbegrepen eigenbelang van de Britten, maar die stemmen vinden geen gehoor! Zoo lazen wij met belangstelling in den Engelschen
1440 "Spectator" van 12 September de volgende regels: "Duitschland kan alleen goederen invoeren en uitvoeren door Holland en Italië. Wii staan dus voor het feit dat, zoolang Italiaansche en Nederlandsche onzijdigheid duren, het onmogelijk voor ons is een volkomen blokkade van Duitschland te verkrijgen. Het is echter te hopen dat wij met het oog hierop geen haastige stappen zullen doen om tusschenbeide te treden in
1445 den handel van onzijdige mogendheden, etappen, welke hoe zeer ook voor het oogenblik in ons voordeel, ons zouden kunnen berouwen in een toekomstigen oorlog." Deze woorden verdienen zeer de aandacht der Britsche Regeering. Mogen wij ze onder haar aandacht brengen? Wij zouden ze hunnen aanvullen met een reeks aanhalingen uit de Engelsche dagbladen van 1904, die in scherpe woorden protesteeren tegen de aanmatigheden der
1450 Russische Regeering, die, in oorlog zijnde met Japan, de veranderingen bracht welke haar aanstonden in de internationale bepalingen, welke den handel van neutrale staten beschermden. Wat tot dien tijd niet als oorlogscontrabande gold, verklaarde Rusland als zoodanig. Da Britsche regeering protesteerde daartegen evenals de pers het deed. En nu?
1455 Nu doet zij zelve juist wat weleer zij veroordeelde. Het eenig onderscheid is dat zij de artikelen, welke volgens het door haar voor zichzelf als bindend aanvaarde 28ste artikel der Londensche declaratie, niet tot contrabande gerekend worden, niet als *volstrekte* maar als *conditioneele* contrabande behandelt. De troost, welke dit woordje *conditioneel* den Nederlandschen handel geeft, is volkomen gelijk aan den troost,
1460 welke iemand die gegeeseld wordt verkrijgt als hem tusschen de slagen wordt medegedeeld, dat die straf slechts voorloopig wordt toegepast. Toen in Engeland eenige liberalen ontevreden zich toonden over het samengaan van Engeland met Rusland, werd officieus verklaard, dat zulk samengaan met het vrijheidlievend Engeland Rusland

vrijzinniger zou maken. Zou nu het samengaan van Engeland met Rusland te gelijker
1465 tijd Engeland nopen nu en dan Russisch voorbeeld te volgen? Er is al geen positie zoo
onaangenaam, zoo tam en ontmoedigend als die van een neutraal volk, welks burenen in
oorlog zijn. Ik krijg langzamerhand een geheele verzameling brieven, waarin Duitsche
bekenden en onbekenden mij bittere verwijten doen, omdat ons blad niet regeering en
1470 kennissen vragen mij of er karnemelk inplaats van bloed door onze aderen stroomt, dat
wij niet als één man zijn opgerezen om ons aan de zijde te scharen van Engelschen,
Franschen en Belgen. In een oorlog als dezen kan niemand neutraal blijven, meenen ze.
Maar in den oorlog van 1870, toen Frankrijk geheel alleen Duitschland te weerstaan
1475 had, bleef Engeland toch eveneens strikt onzijdig. In elk geval is het niet de taak
van journalisten om op hun eigen hand oorlog te gaan verklaren. Integendeel! Daarover
beslist de regeering, en deze te steunen zonder een slag om den arm te houden is de
eerste plicht van een goed vaderlander bij een wereldbrand als deze.
Intusschen is het ontegensprekelijk dat onze neutraliteit ons aanvankelijk – of
1480 "conditioneel" zooals de Britsche Regeering zou zeggen –, eenig aanzien in de wereld
zal kosten. Men drinkt geen toasts op onzijdigen! Er is niets in neutraliteit dat
ons fier maakt! Neen, onzijdigen gelijken veel op de knechten in Molières comedies.
Ze hebben altijd den rug gekeerd naar de zijde vanwaar de stokslagen komen. Ze worden
aangegromd rechts, uitgescholden links, men ontvreemdt hun zoo terloops enkele
1485 rechten, men laat hun in handel, in scheepvaart, in nijverheid ongeveer evenzeer
lijden als de oorlogvoerenden en veel meer zelfs dan Engeland te lijden heeft. Men
opent de brieven, welke men hun schrijft, en behandelt hen zonder veel onderscheiding
en welwillendheid! Een Engelsche vriend, die mij ironisch geluk wenschte met het
zalige, gelukkige leven, dat wij nu in Holland leiden: "*thanks to the masterly*
inactivity which we display under the safe cloak of neutrality" vergist zich
1490 inconditioneel. Hij heeft het geheel mis! Niets leidt minder tot geluk en
vroolijkheid dan neutraliteit en niets is minder veilig en meer met gaten doorboord
dan de mantel waarvan hij spreekt! Maar met de Vereenigde Staten, de Scandinavische
landen, Italië en Zwitserland moeten wij dezen ruwen en harden tijd doormaken en
intusschen doen wat wij kunnen – en wij doen dit! – om de wonden die de oorlog slaat
1495 te verbinden en voor de vluchtelingen, de gewonden van België, een weinig te zorgen.

Drie Belgische vluchtelingen.

Zooals onze correspondent te Winschoten reeds kort geleden meldde, kwamen daar
Zaterdagavond drie Belgen aan, die voor Luik hadden gevochten, door de Duitschers
1500 krijgsgevangen waren gemaakt en daarna door dezen naar het kamp te Soltau, ten Oosten
van Bremen, op de Luneburgerheide, waren gezonden. Wij hadden, schrijft onze
correspondent, een onderhoud met hen. Ze kwamen uit Verviers, Brussel en Ostende. De
eerste sprak Fransch, de beide anderen ook Vlaamsch. Natuurlijk hebben ze een
1505 avontuurlijke reis gehad. Toen men in het kamp hun vertrek had bemerkt, zat het
drietal op een vrij grooten afstand van Soltau in een boom. Ze gingen des nachts in
de richting van Bremen en daar gekomen gaven ze zich uit voor matrozen, die vier
dagen voor den oorlog Antwerpen hadden verlaten, om in Hamburg op het schip te gaan.
Toen ze daar kwamen, was het schip vertrokken naar Bremen, zooals men hun had
verteld. Twee hunner waren Hollandsche matrozen (aan de Belgische grens, waar ze goed
1510 bekend waren) en de derde een Italiaansche. En nu waren ze in Bremen gekomen en was
ook daar het schip weer weg. Ze moesten nu naar Holland. Dat was in orde, de
Hollanders konden doorgaan, maar met den Italiaan was het bedenkelijker. Door hem
hadden ze nog een vrij langdurig onderhoud. Hij had pijnlijke voeten en gaf daaraan
in een onbewaakt oogenblik in het Fransch lucht. Maar ten slotte liep het los en
1515 kwamen ze uit Bremen op stap in de richting van Holland. Overdag rustten ze bij
voorkeur op een plaats, waar weinig of geen menschen kwamen, terwijl ze des nachts
hun marsch vervolgden, waarbij de Noordster en de Groote Beer hun tot richtsnoer
dienden.
Het ging alles goed tot Weener, ruim twee uur van de Hollandsche grens. Daar werden
1520 ze eens weer aangehouden en – eingesperrt. Vooraf echter waren ze door het Weenermoor
gekomen, zoodat ze tot hun midden onder het veen zaten. Maandag 21 Sept. waren ze op
marsch gegaan en in den morgen van Zaterdag 26 Sept. gelukte het hun te Weener een
pas te krijgen naar Holland, na een bangen nacht te hebben doorgebracht. Eenmaal
hadden ze den nacht doorgebracht in het stroo in een boerenschuur, waar men hun
1525 midden in den nacht had gewekt met de boodschap, dat de wacht er was. "Moeten we alle
drie naar beneden komen?" had een der Vlaamsch sprekenden gevraagd, omdat ze het
liefst den Franschsprekende op de hooischelf lieten. Allen moesten komen en – ze
redden zich er uit, ofschoon hun militair ondergoed nog wel was gemerkt. Van Weener
dan gingen ze over Bunde en Nieuweschans ongestoord naar Winschoten, waar ze zich

1530 zelf bij den burgemeester aanmeldden. In Duitschland was hun gezegd, dat Holland
Duitsch gezind was en het drietal had zich voorgenomen naar omstandigheden hij den
burgemeester te handelen. Bleek hij hun Duitsch gezind te zijn, dan zouden zij de
matroos blijven spelen met hun Duitsche passen en hun valsche namen. Bleek echter de
1535 burgemeester neutraal te zijn, dan zouden ze hem volledig inlichten en hun ware naam
opgeven. Spoedig waren alle drie het er over eens geweest, dat de burgemeester
volkomen neutraal en een braaf man was en daarop hadden zij zich in hun ware gedaante
getoond: krijgsgevangen Belgische soldaten, ontvlucht uit Soltau. Sedert 21 Sept.
hadden ze 15 uren ongeveer geslapen en nu sliepen ze Zaterdagnacht voor 't eerst weer
op stroo. Ze hopen van Winschoten naar Den Haag te gaan naar den Belgischen consul en
1540 verlangen vurig weer met hun Belgische wapenbroeders in het vuur te gaan.

Huisvesting vluchtelingen.

Zoals bekend, tracht het te 's-Gravenhage opgerichte Comité tot Huisvesting van
Vluchtelingen van alle nationaliteiten, personen, die daarvoor in aanmerking komen,
1545 uit de bestaande toevluchten kosteloos onder te doen brengen in gezinnen. Hoewel van
verschillende zijden reeds aanbiedingen ontvangen zijn, zijn zij verre van voldoende
om in de bestaande behoeften te voorzien en zal het daardoor noodig blijken om
vluchtelingen tegen betaling, zij het ook een geringe, in gezinnen te herbergen.
Daarvoor is echter geld, en véél geld noodig. Het Comité doet daarom een beroep op
1550 alle stad- en landgenooten om dit werk door ruime bijdragen te steunen.
Penningmeester is de heer J. Visser, De Perponcherstraat 96 te 's-Gravenhage.

WETENSCHAP.

Een Zuidpool-reiziger op de "Hogue".

1555 Onder de vermisten op de "Hogue" – zoo lezen we in de *Globe* – is de eerste officier
H. E. de P. Rennick. Hij is officier geweest op de "Terra Nova", het schip waarmede
kapitein Scott uitging op zijn Zuidpool-expeditie. Hij heeft zelfs het bevel gevoerd
over de "Terra Nova", toen de commandant Evans afwezig was. Commandant Rennick laat
een jonge weduwe na. Hij was eerst twaalf maanden gehuwd. (*N. v. d. D.*)

1560

Laatste Berichten.

Boekerij te Leuven.

Hier te lande heeft zich een commissie gevormd om mede te werken tot hernieuwing der
boekerij van de oude academie-stad Leuven. Tot een groot aantal personen zijn
1565 uitnoodigingen gericht, zich reeds nu bereid te verklaren om na den oorlog boeken
voor dit doel af te staan.

DE OORLOG.

ENGELAND.

Engeland en Duitschlands handel.

In een artikel van de "Times" over een boek van William Harbutt Dawson, getiteld:
The evolution of modern Germany, lezen wij: Er wordt thans zeer veel gesproken over
de gelegenheid, die de oorlog ons biedt voor het vermeesteren van den Duitschen
handel. Veel van dat gepraat is dwaasheid, en het meerendeel tamelijk onschuldig. De
1575 handel, dien wij kunnen vermeesteren, bij Duitschland te verkleinen, met de hulp van
de Engelsche vloot, zou niet lang in onze handen zijn, wanneer de normale toestand is
teruggekeerd. En wat zal er terechtkomen van het kapitaal, dat er in gestoken werd!
Hoe toch heeft Duitschland zich aanvankelijk den handel verzekerd? Het deed dit
eerlijk, door kennis, intelligentie, hard werken en plooibaarheid. Slechts door die
1580 eigenschappen kunnen wij dien handel herwinnen en behouden. Laat onze fabrikanten het
boek van den heer Dawson lezen, en pogen een denkbeeld te krijgen, hoe Duitschland
gedaan heeft. De tegenwoordige toestand geeft ons daarvoor een gelegenheid. Wij
hebben een bevoorrechte positie. Maar deze dient te worden versterkt en verdedigd,
door geheel andere middelen dan waardoor zij verkregen werd. In tal van publicaties,
1585 consulaire verslagen, mededeelingen van reizende comités, en vele andere zijn die
methoden beschreven en uiteengezet; en zonder twijfel heeft dit gevolgen gehad. Maar
dat gevolg zal eerst duidelijk worden als wat wij noemen mogen de ruwe feiten van den
tegenwoordigen toestand gebruikt kunnen worden voor het voortdurend invloed[?] van de
Engelsche industrie."

1590

Op Zee.

Gewapende handelsschepen.

De maritieme modewerker van de "Times" schrijft een artikel over gewapende
koopvaarders, waarin hij opmerkt dat men wel onderscheid moet maken tusschen
1595 hulpkruisers, gewapende handelsschepen door de staat gehuurd of gekocht, staande

1600 onder bevel van zeeofficieren en de gewapende handelsschepen, die den gewonen vracht- en passagiersdienst onderhouden en alleen enkele kanonnen aan boord hebben ter eigen bescherming. Reeds in Maart van het vorige jaar deelde minister van marine in het Lagerhuis mede, dat besloten was de Britsche reederijen te waarschuwen, dat het gewenscht was voor eigen veiligheid hun schepen te bewapenen en dat de admiraliteit hiervoor de noodige kanonnen beschikbaar stelde en zorg wilde dragen voor de oefening der bemanningen. Deze maatregel werd genomen omdat men overtuigd was dat een groot aantal vreemde handelsschepen spoedig in gewapende schepen zou worden veranderd als een oorlog mocht uitbreken.

1605 Tal van reeders volgden den raad en ongeveer veertig schepen werden van kanonnen voorzien ter bescherming tegen kapingen van vijandelijke hulpkruisers, waartoe naar het oordeel van verschillende kenners van het volkenrecht deze schepen volkomen gerechtigd zijn, zooals trouwens ook officieel wordt erkend in de United States kavaln Code, waarin het heet: het personeel van vijandelijke koopvaarders die ter zelfverdediging en ter bescherming van schip en lading zich tegen een aanval verzetten, heeft recht bij overmeestering, als krijgsgevangene te worden behandeld. Ook Italië en Rusland steunen deze opvatting. Na het uitbreken van den oorlog, zegt de "Times", schijnt Duitschland bij de Vereenigde Staten zich beklaagd te hebben, dat aan boord van Britsche koopvaarders in Amerikaansche havens zich kanonnen bevonden.

1610 Deze schepen, aldus het Duitse standpunt, werden aldus oorlogsschepen en dienden in neutrale havens als zoodanig behandeld. Op 5 September werd uit Washington gemeld, dat de Britsche ambassadeur instructies had ontvangen, dat koopvaardijschepen op Amerika geen kanonnen moesten [voeren?]. Blijkbaar was die stap gedaan om de Vereenigde Staten geen moeilijkheden te berokkenen. Sedert echter hebben de Vereenigde Staten bepaald, dat koopvaardijschepen van de oorlogvoerende partijen voor zelfverdediging kanonnen en munitie mag voeren, zonder daardoor het karakter van oorlogsschepen te verkrijgen. De kanonnen mogen niet zwaarder zijn dan 6 inch en moeten voorop het schip zijn opgesteld. Hulpkruisers zijn natuurlijk oorlogsschepen en deze zal dan ook als zoodanig behandeld worden en blijven.

1625

Tandartsen bij het leger.

Aan de Redactie.

1630 Vanavond las ik in de beschrijving door dr. Wortman van den geneeskundigen dienst in het Duitse leger, dat aan dien dienst tandartsen verbonden zijn. Onder den indruk van de gruwelen die te wachten stonden, heb ik mij al op 3 Augustus l.l. tot een inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht gewend, om mijne diensten aan te bieden, tevens er op wijzende, welke diensten tandartsen in de laatste oorlogen hebben bewezen. Langen tijd daarna vernam ik, dat het voornemen niet bestond tandartsen aan het leger te verbinden. Nu is mij uit gesprekken met verschillende officieren van gezondheid gebleken, dat de Geneeskundige Dienst niet op de hoogte is van de vlucht die de tandheelkunde en speciaal de orthodontie in het laatste decennium genomen heeft, waardoor de hulp, die tandartsen in tijd kunnen verleenen, niet naar waarde kan worden geschat. Toch is De tandarts onmisbaar, daar hij alleen in staat is te beoordeelen hoe een kaakfractuur gerepareerd moet worden. Hij heeft

1640 daarbij als richtsnoer de occlusie – de juiste relatie tusschen onder- en bovenkaak; zoo gauw deze niet geheel normaal is, en dat is in een zeer groot percentage het geval, dan kan alleen een specialist, door bijvoorbeeld te letten op afslijpingsfacetten, bepalen, hoe de occlusie geweest is; en dit is van het allergrootste belang, willen we den patiënt niet zijn leven lang met een slecht of in

1645 het geheel niet functionneerend gebit op schepen, nog daar gelaten, dat het uiterlijk belangrijk geschaad kan worden. Verder is de tandarts door zijn technische capaciteiten in staat apparaten te vervaardigen, die de fracturen immobiliseeren, terwijl de functie weinig gestoord is, wat een goed genezing zeer bevordert, en de mond gemakkelijk rein gehouden kan worden. Door extra-orale verbanden, waarbij de

1650 onderkaak tegen de bovenkaak gebonden wordt, is niet alleen de functie opgeheven maar ook de voeding gaat zeer gebrekkig en het schoonhouden van den mond is nagenoeg onmogelijk.

Deze overwegingen deden mij besluiten mij beschikbaar te stellen voor den geneeskundigen dienst, en ik heb deze overwegingen op 3 Augustus ook aan den inspecteur meedegedeeld. Toen was er waarschijnlijk geen tijd, aan iets anders dan aan de mobilisatie te denken, maar zou het geen overweging verdienen, nu zoo gauw mogelijk beslag te leggen op alle beschikbare tandartsen. Ik geloof dat velen wel een verbintenis voor den duur der mobilisatie zullen willen aangaan; maar dan is het noodig hen reeds nu in staat te stellen de zeer uitgebreide schikkingen te nemen

1660 zoodat eventueel de organisatie ook van dien tak van dienst zoo volkomen mogelijk kan zijn, en direct doelmatige hulp kan worden verleend, indien dit onverhoopt noodig

mocht blijken.
Hoogachtend,
Ud dw. dn. S. SCHULTZ.
1665 Amsterdam, 28 Sept. 1914.

De Bollenteelt en de Oorlog.

Aan de Redactie!

1670 Ieder heeft kunnen lezen in de dagbladen, hoezeer ook de bloembollenstreek door den oorlog gedrukt en bedreigd wordt, en dat er sprake van was om uit handelsoverwegingen, den oogst van dit jaar, die niet uitgevoerd kan worden, te vernietigen. Dat lijkt iets ongehoords, het resultaat van eigen arbeid, kennis en vlijt, zoo zonder dat dit eenig nut heeft gehad, aan de vernietiging prijs te geven. Gelukkig zijn de latere berichten ten opzichte van de bollenexport iets gunstiger
1675 geworden, maar toch zeer veel zal niet kunnen worden geleverd, en de vrees blijft bestaan, dat, om de prijzen in het volgende seizoen niet te drukken, een zeer belangrijk deel van den oogst zal worden vernietigd. Maar dat zou ontzettend jammer zijn! Zou nu al dat bloemenschoon, om utiliteitsredenen moeten vernietigd worden, vóór het tot ontplooiing heeft kunnen komen? Ik geloof dat er een andere en betere
1680 weg is, welke den handel niet zal benadeelen, integendeel, ten goede zal kunnen komen. In plaats van vernietiging van hunnen oogst zou ik den kweekers willen aanraden hunne producten over Nederland te verspreiden, ze present te maken aan de gemeentebesturen der groote en kleine steden, aan de openbare parken en publieke tuinen, om ze daar te planten en tot bloei te laten komen, onder voorwaarde, dat de-
1685 bollen na den bloei, zonder uitzondering zullen worden vernietigd. Op deze wijze zal de oogst in zekeren zin zijn doel bereiken, en in de tweede plaats zal Nederland een staalkaart toonen van een zijner belangrijkste cultures van wereldvermaardheid. Deze staalkaart zal de Nederlanders op uitgebreide schaal bekend maken met een der belangrijkste bronnen van nationale welvaart; ze zal de liefhebberij voor het gebruik
1690 van bloembollen in ons land bevorderen en dus een nuttig effect voor de toekomst hebben. Geen vernietiging, maar gezegende bloei! En als dan, wat God geve, de vrede mocht zijn hersteld, dan zullen, als de Lente ontwaakt, de bloemenvelden in Nederland schitteren, als ten dank dat de gruwelijke, donkere winternacht van leed en ellende voorbij is. v. L.

1695

BEURS EN NIJVERHEID.

Duitsche maatregelen ten aanzien der Brusselsche Banken.

OSTENDE, 28 Sept. (Reuter.) De Duitschers dwingen de buitenlandsche bankinstellingen te Brussel tot liquidatie. Bij alle banken is een Duitsch regeeringscommissaris
1700 aangesteld. Het doen van zaken met het niet bezette gedeelte van België is verboden.

Engeland en de Duitsche handelsschulden.

Volgens "Fin. Times" bestudeert de Engelsche regeering een plan, welks publicatie vermoedelijk binnen enkele dagen te wachten zou zijn en volgens hetwelk Engelsche
1705 firma's die vorderingen op Duitschland hebben, deze ten deele bij de banken in Groot-Brittannië zullen kunnen verdisconteeren. De schatkist zal een gedeeltelijke garantie tegen verlies op deze wissels verstrekken, terwijl een in te stellen assurantie-fonds de verdere verliezen zou uitbetalen. Op deze wijze zullen een groot aantal firma's
1710 wier middelen thans niet liquide gemaakt kunnen worden, in staat worden gesteld hun bedrijf te hervatten.

Turksche financiën.

Volgens "The Near East" zal het Turksche budget ten gevolge van den invloed van den oorlog vermoedelijk een tekort van £T10 miljoen aantoonen, in plaats van de
1715 aanvankelijk geraamde £T2 miljoen. De mobilisatie, die eenerzijds groote kosten heeft medegebracht, heeft aan den anderen kant voor de regeering een bate van £T1½ miljoen opgeleverd in den vorm van vrijkoop van militairen dienst door diegenen die van inlijving bij het leger wenschten te worden vrijgesteld. Bij het tekort, dat na aftrek dier bate ontstaat, moet echter nog het bedrag van £4 miljoen worden gevoegd,
1720 dat voor de Duitsche oorlogsschepen "Goeben" en "Breslau" moet worden betaald. Met inbegrip van een militair crediet van £3½ miljoen, zal het totale tekort dus vermoedelijk tot £T16 miljoen stijgen. Aan dekking van dit bedrag door uitgifte eener leening kan natuurlijk vooreerst niet worden gedacht.